

Lo Rat Penat

**EL PARE LLUÏS FULLANA MIRA
I ELS JOCS FLORALS
DE LA CIUTAT I REGNE DE VALENCIA**

PER

FR. J. BENJAMIN AGULLÓ PASCUAL, O.F.M.

COLECCIO AL VENT

© Fr. J. BENJAMIN AGULLÓ PASCUAL, O.F.M.

Edita: LO RAT PENAT, 2002
C/ Aparisi i Guijarro, 10
Tel./Fax: 96 391 09 92 - 46003 VALENCIA
e-mail: secretaria@loratpenat.org - <http://www.loratpenat.org>

Colaboracio: CONSELLERIA DE CULTURA I EDUCACIO

Direccio tecnica: MARIVI FERRANDIS I OLMOS

Colaboradors: EMILI MIEDES I BISBAL
JULI MORENO I MORENO
VICENT X. NAVARRO I PASTOR
M.ª AMPARO RODRIGO I CASTELLÓ
AMPAR ROS I BIOT

I.S.B.N.: 84-89069-79-4
Deposit legal: V-1575-2002

Imprimix: IMPRENTA ROMEU, S.L.
Santander, 3 - 46017 Valencia

PROLEC

Devia ser a principis del curs 1955-56 quan vaig conèixer a D. Rafael Alventosa García, un professor —cosí de ma yaya paterna— que havia obert “academia” en Xativa i, en bona mida, va marcar la meua formació històrica fins la seua mort en 1977, puix el “tio RAG”, com soliem nomenar-lo els discipuls, regalimava una densa sabiduria clàssica, impregnada dels ideals intimistes de St. Francesc d’Asís.

I es que aquell D. Rafael era el franciscà Pare Joan Alventosa qui, en els anys trenta, havia destacat en la “Academia Valencianista” del “Centre Escolar y Mercantil” pels seus estudis sobre Lluís Vives, que havia publicat diverses novel·les de temàtica profana baix pseudònim i, especialment, aquell que acompanyava al Pare Fullana fent de secretari i copista de documents. Encara que per problemes familiars s’havia secularitzat (i casat) acabada la Guerra, sempre va viure com un terciari, mantenint un ostensible esperit franciscà. Naturalment el recòrd del P. Fullana permanenceix fidel en ell i encara que, tant pel seu naixement en Engra com per la seua formació, escribia sempre en castellà i no entrà mai en disputes filològiques, va deixar clara la postura autonomista (explicitada en la metàfora de l’arbre de tres branques) mantinguda pel Pare Fullana en un treball que presentà als Jocs Florals de Xativa allà per l’any 1970. Esta opinió, transmesa com un tresor pel “tio RAG”, es la que he tingut sempre com a Nord i guia a l’esclatar el malhaurat conflicte llingüístic.

No se si estos detalls eren coneguts pel P. Agulló al demanar-me la presentació/prolec del treball que tenen vostres entre les mans. Com tampoc se si es coneixedor de la meua vinculació “quasi familiar” en aquell rejuenit llogaret de Benimarfull on, abans que el P. Fullana, va vore la llum el poeta “analfabet”, rescatat per Constantí Llobart, el “tio Melchor” i d’on es, igualment, natural l’actual bisbe de Santander D. José Vilaplana. No se, repetisc, si l’amic P. Benjamin coneixia estos detalls o tan sols els meus “carrecs” (perque ens coneguerem i seguim tractant-nos en l’Associació de Cronistes Oficials del Regne) i les repetides alusions a l’obra del P. Fullana que he pogut anar deixant en treballs dispersos.

I es que el coneixement, no sols de l’obra sino també de l’evolució formal que manté el nostre Acadèmic a lo llarc de la seua existència, es essencial per a conèixer i buscar solucions al “problema valencià” (i no tan sols el llingüístic) i, desgraciadament, del Pare Fullana son molts els qui no coneixen mes que la corfa o, a lo mes, la reedició de les seues obres gramaticals. D’eixa manera uns el tenen com a senyera totemica —i en ausades ocasions buida— de batalla i altres menyspreen unes hipòtesis de treball en el camp filològic tan arriscades com les de Pompeu Fabra; pero no mes i, donant-se-les de sabuts, se’n riuen d’ell.

Per ad uns i per als altres es, forçosament, el P. Fullana un dels mes clars referents en la revitalisació, estructuració i sistematització de la llengua valenciana i això ho ha deixat ben clar el seu germa en l’orde (de la que també es Cronista Oficial) el P. Benjamin Agulló, originari de la mateixa contrada (naixcut en Cocentaina —en 1930—, sa mare era de Billeneta, al costat de Benimarfull) i permanent investigador de la vida i obra d’aquell, donada a conèixer en diversos treballs monogràfics i en la que podem considerar biografia oficial “Vida y Obra del escritor Luís Fullana Mira”

(Alacant, 1975), traduïda al valencià per E. Miedes en 1993 i revisada i notablement ampliada uns anys més tard en la "Biografia de Lluís Fullana Mira, OFM" de la valencianíssima editorial "Del Senia al Segura" (València, 1998).

El fet de que la "batalla", virtual, de València posara a l'abast del gran públic la figura del franciscà de Benimarfull i que la reforma gramatical mampresa per l'Acadèmia de Cultura Valenciana en 1978/79 beguera de les fonts filològiques que suren del nostre Acadèmic ha facilitat en alt grau la coneixença de la seua trajectòria personal, religiosa i investigadora. Les dos biografies que ha tret a llum el P. Agulló, junt a treballs monogràfics com "Noces d'or del sillo per la llengua valenciana en la Real Academia Española" (1980) i el discurs sobre "El pare Lluís Fullana, home d'estudi" ("Lo Rat Penat", 1990), han reforçat este saber; però queden encara molts punts per investigar, explicar i, en fi, donar a l'impremta i en esta tasca continua imperturbable al pare Benjami, qui, com el mateix P. Fullana, ha simultanejat carrecs i altes responsabilitats en la Província franciscana de València, Arago i Balears en una profunda i densa producció històrica i lliterària. I esta es una nova i bona mostra.

El present treball va obtindre el premi dotat per la Presidència de les Corts Valencianes en la CXV edició dels Jocs Florals de lo Rat Penat (1999) i s'adinsa, precisament, en la sistemàtica busqueda dels treballs del nostre filòleg que mereixqueren un premi en els Jocs Florals i en la metodològica descripció de la major part dels mateixos, que el Pare Benjami fixa en nou, abarçant un període que s'esten entre 1906 i 1924.

Quan l'archiver castellanenc Lluís Revest Corzo optà per deixar el seguiment de Fullana i acostar-se als pronunciaments normatius de Fabra en 1928 (aplicats en les "Normes de Castelló" uns anys més tard) es justificava aduint que el P. Fullana treballava a soles i jujant, per tant, que la seua tasca filològica només podia ser una obra personal. I certament que també el trobem a soles en el seu refugi madrileny de la posguerra si tenim en conte la seua correspondència personal en Josep Giner (Guillem Renart) en els darrers anys de la seua vida; però si tirem ma dels fons de les hemeroteques, si repasem les actes de Lo Rat Penat i del Centre de Cultura Valenciana, si seguim buscant en els treballs publicats en l'Acadèmia Valencianista o repasem les pàgines de la revista del jove ratpenatista que portava per nom "Germania", conclourem que la seua "soletat" es tan sols de tipus formal i que l'implicació social de la seua etapa valenciana només està llimitada pels constrenyiments que la pertinença a una orde regular comporten, per les obligacions que els carrecs en la mateixa el llimitaven i per la mancança d'interès dels seus i nostres paisans en aprofundir en la busqueda dels comuns arrels.

En estes circumstàncies ha tingut més sort el P. Benjami Agulló que, des de fa molts anys, permaneceix i es manté com incansable investigador de la temàtica franciscana/valenciana i, d'una manera molt especial, en l'esclariment de la figura del seu germa d'orde, el pare Lluís Fullana Mira.

I esta obreta, curta de fulles; però espessa de continguts, del P. Benjami, trau a la llum i dona a coneixer una part del treball intel·lectual del P. Lluís Fullana que era pràcticament desconeguda, per més que siga un fet reiteradament constatat l'estreta relació mantinguda entre l'humil sabi i la tradicional entitat regionalista de lo Rat

Penat que el nomenà "Soci de merit" el 12 de juny de 1914 i posteriorment (1919 i 1926) l'entronisà com a President de la Seccio de Filologia.

Per aquells anys estaven esclatant i quallant primerenques concepcions autonomistes en Catalunya i Valencia i les noves tendències pugnants per consolidar les esmortides estructures gramaticals de les dos llengües germanes ajudaven a naixer, en desigual força, l'Institut d' Estudis Catalans i el Centre de Cultura Valenciana. Eren moments d'acostament i de dubtes polítics i llingüístics i el P. Fullana, que entre 1902 i 1916 havia estat col·laborant en Mn. Alcover, fon l'home decisiu en l'incipient consolidació normativa de la nostra llengua i des de 1918 el gran propagador de la mateixa.

Ara be, no podem vore en el P. Fullana només l'home preocupat per clarificar les convergències/divergències de les llengües "occitanes", perquè te darrere d'ell una constant i valuosa tasca d'investigació i divulgació històrica, acreixentada, per les circumstàncies del temps en que li tocà viure, en la darrera etapa de sa vida. I esta doble afecció lliteraria queda ya fermament explicitada en l'interessant i continuada participació en els llavors incipients "Jocs Florals", concretada, per lo manco, en els nou treballs que conseguiren premi i que son els estudiats en la present entrega pel pare Benjamin: *"Dels nous treballs , quatre son de tema sobre la llengua valenciana i els atres cinc de tema historic del Regne de Valencia. Son els temes preferits pel pare Fullana"*. Circumstància que du a l'autor a la següent afirmació: *"S'establix, puix, un triangul perfecte, d'anguls iguals i perfectes, entre LO RAT PENAT, ELS JOCS FLORALS I EL PARE FULLANA"*.

El llector te, puix, en poc esforç que faça, la possibilitat de descobrir, en les pagines que seguixen, en qué consistix este equilibrat "triangul".

ALFONS VILA MORENO
Academic de Numero de la
Real Academia de Cultura Valenciana

PROEMI

La figura del pare Fullana es tan coneguda i reconeguda hui, als cinquanta anys de mort, que no caldria presentar-lo. Pero, pel tema d'este treball, per l'estructura del tema, i per l'enllaç de la materia, farem nomes una breu semblança de la seua figura i personalitat.

Aixina mateix, en lo que es referix a Lo Rat Penat i als Jocs Florals, ¿que podria yo dir a l'honorable consistori d'estos Jocs Florals? Per les mateixes raons que acabem de donar recordarém algunes dates, persones i fets d'estes Justes Il·literaries que han enaltit a Valencia i a la societat Lo Rat Penat, que les va fundar.

D'esta manera, el nostre treball ve a tindre dos parts. En la primera, direm alguna cosa de Lo Rat Penat i dels Jocs Florals de la Ciutat i Regne de Valencia; i del pare Fullana i la seua relacio en Lo Rat Penat i els seus Jocs Florals; i senyalarém els nou treballs Il·literaris del pare Fullana que premiaren els Jurats dels Jocs Florals. En la segona part farem algun comentari ad estos treballs.

Heus aci l'esquema del treball:

PRIMERA PART

1. Lo Rat Penat i els Jocs Florals.
2. El Pare Fullana.
3. El Pare Fullana i els Jocs Florals.

SEGONA PART

Comentaris als nou treballs del Pare Fullana premiats en els Jocs Florals.

1. "Geografia historica del reyne de Valencia".
2. "Morfologia del verb en la Llengua Valenciana".
3. "Caracteristiques catalanes en lo reyne de Valencia".
4. "Estudi sobre filologia valenciana".
5. "Estudi biografic y critic del historiador Pere Antoni Beuter".
6. "Estudio crítico sobre la antigüedad de la ciudad de Játiva, en que se prueba ser la antigua Setabis de los Iberos".
7. "Catalech biografich dels virreys de Valencia".
8. "Eleccio mes perfecta de cinquanta temes gramaticals estil Ollendorf, Ahn, Benot, etc., escrits en valencia vulgar i girats al valencia clasic de 'Tirant lo Blanch'".
9. "Estudi geneologic dels Ruiz de Lihory".

1. PRIMERA PART

1. LO RAT PENAT I ELS JOCS FLORALS

Lo Rat Penat i els Jocs Florals de la Ciutat i Regne de València formen un tot unitari que no sabriem dir a qui dels dos li pertoca el lloc de primacia en el temps.

Es veritat que els nostres Jocs Florals naixen de l'iniciativa de Lo Rat Penat. Pero, tambe es veritat que l'idea de Lo Rat Penat va naixer per l'inspiracio de certs Jocs Florals, i pel desig de que una entitat seria fora el suport dels Jocs Florals de València¹.

En la segona mitat del segle XIX la llengua valenciana va quedar reduida a la minima expressio lliteraria, per cert, no massa lliteraria. Solament uns quants amadors de sa patria valenciana i de la seua llengua mantenien contacte en el grup de conreadors de "la llengua d'Oc", particularment poetes, i participaven en Justes Lliteraries o Jocs Florals, i "aplecs de germanor".

Caldria nomenar, entre uns atres, a Querol, Llorente i Ferrer i Bigné, en els Jocs Florals de Barcelona, en 1868. En 1872, Querol va actuar de mantenedor en els Jocs Florals de Barcelona. En 1876, Teodor Llorente prengue part, juntament en poetes provençals i catalans, en unes celebracions en Avinyo (21 de maig) i en València (27 de juliol) commemorant el sext centenari de la mort del rei en Jaume I. Aixina mateix, Teodor Llorente va assistir als Jocs Florals de Montpeller, en maig de 1878, en representacio de València².

Mestres tant, en València, s'ha donat a conèixer Carmel Navarro, en el seudonim de *Constanti Llombart*, per les seues publicacions en llemosí. Llombart i un grup d'amics, baix el seu entusiasme, alimentarien l'idea de la publicacio d'un *Calendari Llemosí*, l'institucio d'una *Societat d'amadors de les glories de València i son antic Regne*, i la celebracio d'uns *Jocs Florals*, en València, com en la Provença migeval³.

L'any 1874 apareixia ya el primer numero de la revista anual titulada *Lo Rat Penat*, en el subtitul de *Calendari Llemosí*. Antoni Igual Ubeda escriu:

"En ella està representada tan magníficament l'època cor responent a la València del darrer terç del segle XIX, que la sola enumeració de poetes i prosistes que hi col.laboraren seria suficient per a fer patent la seua transcendència; en la impossibilitat d'entretenir-nos amb aquesta especulació, diguem tan sols que allí estan inclosos des de Llombart i Querol a Roc Chabàs i Vicent Blasco Ibáñez, jovenívols escriptor que en ella assajaven llurs primerenques i desorientades armes literàries"⁴.

¹ "...una de les finalitats per les quals es fundà 'Lo Rat-Penat' fou que dit organisme pogués donar vida, amb probabilitats d'èxit i de continuïtat, al grandíós i tradicional certamen". (A. IGUAL UBEDA, *Història de "Lo Rat-Penat"*, València, 1959, p. 53).

² Cf. IGUAL UBEDA, o.c., p. 37 ss.

³ Id., p. 41.

⁴ Id., p. 48.

Al mateix temps, en València, Teodor Llorente comença a ser personalitat. Havia fundat el diari *LAS PROVINCIAS*, l'any 1866, i era Diputat provincial.

Les circumstàncies ajuntaren a Llombart i a Llorente. Dos homes de distints estaments socials. Teodor Llorente, de l'intel·lectualitat burgesa, i Constanti Llombart, naixcut en el castiç barri del Carme. Els dos junts alimenten l'idea tan ensomniada de la creació de la *Societat d'amadors de les glories de València i son Regne*, que deuria dir-se *LO RAT PENAT*. L'emblemàtic símbol de ventura damunt la tenda del rei conquistador, segons la llegenda, devia ser el nom d'esta societat encaminada a obrir els horizons de bonaventura cultural per a València i el seu antic Regne.

L'any 1878, Llombart i els seus amics decidiren fundar la societat *LO RAT PENAT*. Baix la presidència de Vicent Boix reuniren, en un local cedit per l'Universitat, a les personalitats més destacades de l'intel·lectualitat valenciana, encomanant a Josep Maria Olmos la redacció del reglament de dita societat *LO RAT PENAT*.

La celebració pública i solemne de l'acte fundacional de *LO RAT PENAT* va tindre lloc l'últim dia de la Fira de Juliol de València, el 31 de juliol de 1878, en el mateix Pavelló de l'Ajuntament, ple de gom a gom, presidit per les autoritats civils, militars i eclesiàstiques i l'Ajuntament en corporació.

Intervingueren destacats oradors, com Llombart, Lluch Soler, Teodor Llorente, Pascual i Genís, Víctor Iranzo, Ricart Cester i Feliu Pizcueta, que com a primer President de *LO RAT PENAT*, tancava l'acte. Sobre est acte escriu Igual Ubeda:

“Per fortuna, hi era un gran orador i un gran polític. Feliu Pizcueta, que, com a president de ‘Lo Rat-Penat’, tancà l'acte fent veure que aquell naixent organisme desijava l'exaltació de la història i la llengua de València, però no podia significar, com alguns erròniament pogueren creure, cap menyspreu a la unitat d'Espanya. Les paraules de Feliu Pizcueta i la *Cançó del Rat-Penat*, de Llombart i el mestre Penella, entonada per la massa coral de la Escola d'Artesans, donaren a la sessió un final magnífic. Tothom va abandonar el pavelló municipal amb la convicció d'haver passat una vetlada molt distreta. Sols per a uns quants va tenir aquella clara nit de juliol la significació d'una de les jornades més decisives de la història del recobriment cultural valencià, pedra angular d'un esdevenidor ben sadoll de possibilitats”⁵.

Ple de satisfacció pel desig fet realitat, escriuria Llombart, referint-se a la nova societat:

“Figuren les més distinguides persones d'aquesta Ciutat, com són dignitats de totes les classes, escriptors, advocats, catedràtics, pintors i músics, artistes i poetes, amants, en fi, de les glòries d'este país, que si amb entusiasme i bon cel ho prenen, conseguiran donar lo gran impuls que hui en dia necessiten nostres abandonades belles arts i nostra valenciana literatura”⁶.

⁵ Id., p. 52 s.

⁶ Ibid.

Una de les primeres coses importants que va fer LO RAT PENAT va ser l'organització dels primers *Jocs Florals de la Ciutat e Regne de Valencia*.

Encara no s'havia complert el mig any de la solemne proclamació de la nova entitat LO RAT PENAT, el 26 de febrer de 1879 se va fer públic el cartell anunciador dels *primers Jocs Florals organitzats per LO RAT PENAT* i patrocinats per l'Ajuntament de la Ciutat de Valencia.

El 24 de juliol de 1879 s'omplia de llum i d'esplendor el Teatre Principal de Valencia donant l'abraç, que encara no s'ha trencat, als primers *Jocs Florals de la Ciutat i Regne de Valencia*.

Es complia el segon desig de Constantí Llobart i dels seus amics "amadors de les glories de Valencia i el seu antic regne", per a recobrar l'història de la cultura valenciana i, sobre tot, la seua menyspreada llengua.

L'acte resultava esplendoros, marcant l'impacte de llum, categoria, dignitat i serietat que ha conservat, fins a hui, pel temps de cent vint anys⁷.

Sent president i mantenedor d'aquells *fundacionals Jocs Florals de Valencia*, en Feliu Pizcueta, se li otorgà la *Flor Natural* a en Teodor Llorente Olivares, la qual ell mateix oferí a sa filla senyoreta Maria Llorente Falcó, *primera Regina* dels nostres Jocs Florals.

Des d'aquell moment centenars de persones han quedat vinculades als Jocs Florals. En l'àmbit cultural, de les primeres hores, caldria recordar noms encara vius hui en Valencia, com Pascual i Genís, Feliu Pizcueta, Constantí Llobart, Teodor Llorente, Martínez Aloy, Tramoyeres, etc. "Ningú, per eximi que fos, no desdenyava de prendre part en els Jocs Florals, i d'aquí naixia l'èxit dels Jocs Florals"⁸.

Aixina mateix les seues Regines, moltes d'elles de l'aristocràcia, com la senyoreta Margarita d'Azcarrega (1887), filla del Capità General de Valencia; la Sereníssima Infanta Na Maria Teresa de Borbó (1909), germana del rei Alfons XIII; la senyoreta Pepica Semper i Bono (1929), renomada artista; la senyoreta Carme Franco Polo (1940), filla del Generalíssim i cap de l'Estat Francisc Franco Bahamonde; i la d'enquany passat, senyoreta Cristina Costa i Priego, per nomenar-ne algunes nomes, encara que totes son mereixedores d'honrosa memòria⁹.

Els noms dels presidents, dels mantenedors i dels guardonats en la Flor Natural, poden llegir-se en els llibres *LO RAT PENAT, I Centenari dels Jocs Florals...*, Valencia 1983; *Història de 'Lo Rat-Penat'*, d'Antoni Igual Ubeda, Valencia 1959; i *LO RAT PENAT*, de Joan Gil i Barberá, Marivi Ferrandis i Olmos, Enric Martí i Mora i Juli Moreno i Moreno, Valencia 1996. Dels demes premis, son centenars d'il·lustres homes de la cultura valenciana, entre els quals contem al pare Lluís Fullana Mira.

⁷ Cf. IGUAL UBEDA, o.c., p. 52 ss.

⁸ IGUAL UBEDA, o.c., p. 56.

⁹ Cf. LO RAT PENAT, *I Centenari dels Jocs Florals de la Ciutat e Regne de Valencia. 1878-1983*, Valencia 1983, p. 29 ss. IGUAL UBEDA, o.c., 123 ss.

“Tots ells, sense excepció, en valencià o en castellà, varen dir molt belles paraules glossant-hi els temes de Pàtria, Fe i Amor, que són els obligats en el discurs del mantenidor; també dedicaren enceses lloances a València i als seus homes il·lustres, a la seua història, a la grandesa del seu passat i a la esperança en el seu avenir. Precisament per haver donat lloc que es pronunciaren aquestes paraules i aquests conceptes, els Jocs Florals de ‘Lo Rat-Penat’ han dut a terme una ingent labor patriòtica, i negar-la seria tant com negar la pròpia llum del sol”¹⁰.

Per a deixar constància de lo que han significat, fins a hui, els Jocs Florals de LO RAT PENAT de València, pense que hi ha prou en glossar només algunes paraules i les idees principals del Prolec d’Anfos Ramon i Garcia al llibre *“I Centenari dels Jocs Florals de la Ciutat e Regne de València”*, publicat l’any 1983.

Escriu Anfos Ramon i Garcia:

“Des d’aquell 1879, quan s’iniciaren els Jocs Florals, fins ara, no es gratuït afirmar que les convocatories ratpematistes nos proporcionen generoses collites de Fe, de Patria i d’Amor... I fe, que arrancant del passat, nos estimula i nos marca la recta senda del futur. La fe pense que es la millor arma que podem esgrimir en contra de l’indeferència, la discriminació i l’adversitat...[Els Jocs Florals] han sabut portar com una senyera al vent, l’autèntica flama de la valenciania”.

Pense que tots els èxits dels Jocs Florals de Lo Rat Penat, han segut el fruit de la Fe, Patria i Amor dels seus homes, que no s’han mogut per interessos materials i menys encara per ambicions polítiques, sino que mantenint l’esperit dels seus fundadors, han segut veritables “amadors de les glories de València e son antic Regne”.

Continúa escrivint Anfos Ramon:

“La llengua es el nostre rent i la nostra essència. Lo Rat Penat ha segut de sempre el màxim exponent del seu conreu, i en èpoques no massa distants, l’únic que s’interessava en sa conservació i es dedicava a sa ensenyança”.

Quina veritat més gran. Ahí estan els milacres de Sant Vicent pels carrers de València, predicats en el valencià que s’encarregava de mantindre viu Lo Rat Penat, per més de cinquanta anys impartint cursos de valencià i mantenint els seus Jocs Florals, sense a penes recolzament oficial, quan no ningú es preocupava en València per l’ensenyança de la seua llengua, encara que hi haura alguna rara excepció.

Diu N'Anfos:

“Si l’historia la fan els pobles i l’escriuen els homens, no cap dupte que Lo Rat Penat i els Jocs Florals de la Ciutat i Regne de València, recobrats i organitzats per la nostra entitat, formen part, a tot honor i vullguen o no vullguen, deixa historia. Si voleu una historia un tant lirica en la seua superfície, però tremendament realista, positiva i humana en la seua intimitat. Els poetes, un any darrere d’atre, anaren plasmant en l’entranya dels seus versos, la vida que estava en el carrer del seu temps; les inquietuts que es respiraven en l’època; els anhels ensomiats que volien transformar en fets palpables i materials dins de la més plural de les harmonies...”

“Hi ha una constant permanent que no ha sofrit mudança: l’amor a la terramare València i el fervoros afany de mantindre sempre neta, sobre tot, la Llengua Valenciana. Una llengua que ha anat evolucionant al compàs de la vida, com es normal, i que hui està més prop i més endins del problema que mai, a pesar de certes desgraciades corrents que intenten, utilitzant poderosos mijos, la seua mixtificació, o lo que es pitjor, la seua dependència de la que, sabent-se tot lo més germana, intenta adjudicar-se el privilegi i el paper de mare, apropiant-se descaradament d’una herència que no li pertoca... Però no es eix el camí que volem seguir al confeccionar este complementari i senzill preambul. No volem aprofitar l’ocasió per a denunciar maniobres i manipulacions que pretenen arraconar ‘Lo Rat Penat’, per no voler claudicar davant la nova ona de ‘científics’ i per rebujar formes i normes que un dia es varen introduir solapadament en el valencià, aprofitant-se de la bona fe d’uns homens que hui han obert els ulls a l’increïble realitat”.

I l’historia continua donant la rao a Lo Rat Penat, a lo llarg de més de cent anys, per més ignorat que se l’haja volgut tindre, perquè la valenciania dels seus homens els ha mantinguts fermes en sa voluntat de conservar viva la realitat de l’autonomia de la cultura i de la llengua del seu poble, en vital evolució. El pare Fullana, com després direm, va ser un d’eixos homens de bona fe que ensomiaren en la possibilitat de fer renaixer la llengua valenciana sense necessitat d’anar a captar fora lo que posseïa en el seu poble.

“Lo Rat Penat —continua Anfos Ramon— va a celebrar l’edició Centenaria dels Jocs Florals... I si gloriosa es la nostra historia i la nostra cultura i la nostra llengua, no manco gloriosos sons els Jocs Florals com a part principalíssima del nostre patrimoni literari i espiritual... Esperem que els nostres Jocs Florals, que han dut sempre per davant com a una invicta senyera, el conreeu i exaltació de la Llengua Valenciana, seguixquen a partir d’ara, per un camí més elevat i si cap més obert a la participació del poble que sap encaixar-se perfectament als desijos i esperances de Lo Rat Penat”.

I el poble també li està donant la rao a Lo Rat Penat, reclamant un plebiscit popular en afirmació de la seua personalitat autònoma —del que ja te antecedents popu-

lars en la manifestació del 13 de juny de 1997—, en contra de les imposicions foranes del ja famós “Dictamen” del mes de juliol d’enguany, 1998.

Per a tancar el seu Prolec, escriu Anfos Ramon i Garcia:

“Pero lo mes important, potser, no siguen estos detalls de noms i versos, sino lo que representa mantindre viu, cent anys, l’autentic esperit de valencianitat, que ara, mes que mai, demana a crits l’unio dels homens i les terres del nostre antic i glorios Regne, per tal de conseguir una Valencia que, del braç d’Alacant i Castello de la Plana, siga mes lliure, mes respectada i mes nostra”.

Pense que es fa necessari *“El Crit del Palleter”* per l’unio dels homens d’estes terres, ya dividits per dictamens politics, que no mai per la llengua que tots ells parlen, que es la dels seus pobles, la qual sempre ha segut i es la llengua valenciana. I el poble valencià està alçant el crit. I no dubtem que eixe crit sera fort i profitos si el poble es escoltat en “referendum” popular, com reclama. Desigem, com Anfos Ramon, que els Jocs Florals de Lo Rat Penat i de la Ciutat i Regne de Valencia, continuen mantenint viu “l’autentic esperit de valencianitat” de la Comunitat Autonoma Valenciana, i per a que, de dia en dia, “siga mes lliure, mes respectada i mes nostra”, sobre tot, la Llengua Valenciana.

2. EL PARE FULLANA

El pare Lluís Fullana Mira era un flare francisca, naixcut en Benimarfull, poble de la provincia d’Alacant, en el comtat de Cocentaina, el dia 5 de giner de 1871.

Des de molt jovenet va mostrar aficio a l’estudi de les llengües. Conten que sent chiquet el Retor del seu poble li va donar lliçons de llatí, en una gramatica que li facilitaren els franciscans del convent de Cocentaina. Va tindre tambe la sort d’encontrar bons professors, des dels primers anys del seminari francisca en Benissa (Alacant), a on va estudiar les llavors dites Humanitats.

Va vestir l’habit francisca, el 6 de maig de 1889, en el monasteri del Sant Esperit (Gilet-Valencia), a on professà els vots religiosos el dia 28 de maig de 1890. Cursats els estudis de Filosofia i de Teologia en els estudiantats corresponents de la Provincia franciscana de Valencia, va ser ordenat de sacerdot el dia 19 de setembre de 1896.

Tambe conten que, de jove, sent estudiant francisca de la carrera sacerdotal, era tal la seua aficio a l’estudi del frances que s’amagava la gramatica francesa davall de la marfeguetta del lliç, per a que no li la veren els seus superiors, que li havien vedat uns altres estudis que el pogueren distraure dels estudis de la carrera.

Abans de “Cantar Missa”, l’any 1895, ya el trobem en el coleje dels franciscans d’Ontinyent, el qual s’inaugurava en aquell temps, donant classes de frances, tasca que el va ocupar per mes de quinze anys, segons ell mateix escriuria.

Estant de professor en el colege d'Ontinyent, pels primers anys del segle, ocasionalment va entrar en relacio en Mossen Antoni Alcover, sacerdot de Mallorca, empenyat en la publicacio del diccionari "*Català-Valencià-Balear*".

D'esta relacio en Mossen Alcover li va naixer al pare Fullana l'aficio i l'interes per l'estudi de la llengua valenciana. Hi ha una coleccio de cartes dirigides pel pare Fullana a Mossen Alcover a on li parla dels seus desijos i del seu entusiasme per estudiar la llengua valenciana, des de la parla viva del poble i tambe des dels autors classics valencians. Per a dur avant esta tasca va recorre moltes voltes els pobles de tots els racons de les terres valencianes, particularment molts de la provincia d'Alacant, a on dia que es conserva millor el valencià.

En carta del 17 de decembre de 1902, li parla a mossen Alcover dels estudis que està fent de la llengua valenciana i despres li n'envia algun d'estos treballs, com *Observacions sobre l'anàlisis estimològich, fònich i gràfich de la nostra llengua*, etc. i milers de cedulaes per al diccionari.

L'Any 1906, ya va prendre part en el Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat en Barcelona, a on va llegir, en molta expectativa i no menys exit, el seu treball titulat "*ULLADA GENERAL A LA MORFOLOGIA CATALANA*". Quan se publicà este treball, el pare Fullana va tindre interes d'advertir que a on diu "*català*" i "*catalana*", deu substituir-se per "*valencià*" i "*valenciana*", perque va ser un acort dels congressistes catalans, valencians, mallorquins i rossellonesos el dir, durant el congrés, "llengua catalana", per a entendre's millor. Efectivament, al publicar este treball en Valencia, l'any 1908, du per titol "*ULLADA GENERAL A LA MORFOLOGIA VALENCIANA*".

Viu l'ambient de Lo Rat Penat. En este Congrés de Barcelona, pren part juntament en En Teodor Llorente Olivares i, eixe mateix any 1906, Lo Rat penat, li ha premiat el treball *Geografia historica del Reyno de Valencia*.

Pronte va adquirir el pare Fullana fama de **FILOLEC VALENCIÀ**. L'any 1907, els Jocs Florals de Lo Rat Penat, de Valencia, li premià el treball "*Morfologia del verb en la llengua valenciana*". En els mateixos Jocs Florals de 1908, obtingue el Premi extraordinari al tema "*Caracteristiques catalanes en lo Reyno de Valencia*", i, en 1909, el Primer premi al treball "*Estudi sobre Filologia Valenciana*".

L'any 1914, en temps de menyspreu de la llengua valenciana i de desgavell d'encontrades tendencies sobre l'ortografia valenciana, Lo Rat Penat, que ya coneix be al pare Fullana i te confiança en els seus coneiximents de la Llengua Valenciana —li havia premiat en 1909 el treball *Estudi sobre filologia valenciana*, li encomanà que preparara un "*Proyecte de normes ortografiques*" que, al seu fonamentat criteri, haurien de seguir-se en Valencia. Normes que s'aprovaren, en assamblea publica, despres de raonada discussio i en les esmenes corresponents, com despres vorem mes detingudament.

L'any 1915, al crear-se el "Centre de Cultura Valenciana", hui "Real Academia de Cultura Valenciana", se'l nomenà *Director Honorari* de dit centre, en l'encarrec d'escriure la "*GRAMATICA ELEMENTAL DE LA LLENGUA VALENCIANA*". Encarrec

que va complir i es la gramàtica seua que coneixem. Per iniciativa del "Centre de Cultura Valenciana", se creà en l'Universitat de València, l'any 1918, la *Catedra de Llengua Valenciana*, que ocupà el pare Fullana per l'espai de deu anys.

En 1918 pronuncià, en la Diputació Provincial de València, una conferència que se titula "*LA COOFICIALITAT DE LA LLENGUA VALENCIANA*", en la qual deixa clara la seua opinió de que les dos llengües oficials en terres valencianes deuen ser el Valencià i el Castellà, en lo qual li donà la raó, l'any 1982, el "Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana". En esta conferència el pare Fullana té expressions molt fortes i molt segures en defensa de l'autonomia de la llengua valenciana. Cite literalment només una mostra:

"La pretenció de molts catalans i també d'alguns valencians en voler nomenar llengua catalana al llenguatge valencià, nos pareix, com sempre nos ha paregut, pretenció desgavellada i molt fora de raó".

Yo subrallaria allo que diu: *Nos pareix, com sempre nos ha paregut*. L'any 1918 el pare Fullana afirma que sempre li ha paregut pretensió desgavellada i molt fora de raó voler nomenar llengua catalana a la llengua valenciana.

El mateix any 1618, el pare Fullana manté una discussió periodística en el director del "Diario de Valencia", en J. Lluís Martín Mengod, defenent que el valencià és una llengua autònoma i no és dialecte del català:

"Todos conocemos el carácter absorbente de los catalanes y su criterio respecto a nuestra lengua con relación al catalán; y sin embargo, los catalanes que sin preocupación alguna, han estudiado sobre esta cuestión, no han tenido inconveniente en mantener que el valenciano o sea el romance hablado en la región valenciana, existía antes de la venida de los catalanes a nuestro país; y, por lo mismo, no pudo ser importación suya y mucho menos se le debe considerar como un dialecto del catalán"¹¹.

"Sepan, pues, mis lectores, que desde el siglo XIII hasta mediados del pasado, nadie discutió al valenciano la prerrogativa de verdadera lengua, y que, desde mediados del último siglo hasta hoy, únicamente sostienen que el valenciano es un dialecto del catalán, varios catalanes mal informados y algunos valencianos catalanizados"¹².

L'any 1919, publicà en "*LAS PROVINCIAS*" un treball, en quinze articles, que titula "*GRAMATOLOGÍA VALENCIANA*", en el qual fa un anàlisi dels gramàtics que ha tingut València, fins al seu moment, i de la situació de la llengua. Rebat les teories i doctrines, els errors i els catalanismes i arcaïsmes que conté la gramàtica

¹¹ *DIARIO DE VALENCIA*, 19 d'agost de 1918.

¹² *Id.*, 30 d'agost de 1918.

del senyor Ortín, particularment en lo tocant a l'ortografia. Entre unes atres moltes, fa les següents afirmacions:

“Es una equivocación manifiesta tratar de imitar a los catalanes, nuestros hermanos, adoptando, *a priori*, las *grafías* usadas por ellos; y es una aberración incalificable adoptar la ortografía a la fonética dialectal de la misma lengua, aunque esta fonética sea usada generalmente en la capital de este antiguo reino...”

Como esos principios y esas leyes de evolución fonética no han actuado de la misma manera en Valencia que en Cataluña, han dado por resultado la diferencia fonética que se observa en cada una de estas dos regiones. De aquí la imposibilidad de unificar las dos ortografías: valenciana y catalana. Tratar, pues, de acomodar nuestra ortografía a la catalana, además de ser una cosa antipatriótica, es empresa irracional y antilógica...”

“Que residan en Cataluña valencianos catalanizados, se comprende, y hasta se puede dispensar; pero que los haya en la misma ciudad de Valencia, a la par que extraño, es también incomprensible; y si estos son catalanizados y catalanizantes, al mismo tiempo, es cosa que, ni se puede, ni se debe tolerar.

No dejamos de comprender, empero, que muchos de los valencianos catalanizados, lo son de buena fe; y es lástima que, siendo, por otro lado, valencianos de verdad, hayan sido arrastrados por esas corrientes extrañas de catalanismo, en lo que afecta a la lengua valenciana...”

“Con la exposición y comprobación del anterior catalanismo, suspenderemos, por ahora, nuestro trabajo de *descatalanización* de la lengua valenciana, esperando ocasión más oportuna para completar este estudio, mayormente teniendo en preparación ‘Diferencias lingüísticas entre el valenciano y el catalán’¹³.

L'any 1921 apareix el “*VOCABULARI ORTOGRAFIC VALENCIA CASTELLA*”; l'any 1922 publica el “*COMPENDI DE LA GRAMATICA VALENCIANA*”; i l'any 1926 “*TEMES PRACTICS PER A L'ENSENYANÇA DE LA LLENGUA VALENCIANA...*”.

L'any 1928, el 11 de novembre, pren possessio del *Sillo de la REAL ACADEMIA ESPAÑOLA*, en representacio de la Llengua Valenciana, l'unic que ha ocupat este sillo fins hui. Es complix enguany el setanta aniversari d'est accontentiment.

L'any 1932, publica la seua “*ORTOGRAFIA VALENCIANA*”, reeditada l'any 1933, a on diu que no es seguidora de cap d'opinio, sino de la rao fonamentada en la ciencia filologica d'esta llengua.

Cal advertir que en decembre de 1932, es varen firmar les Normes Ortografiques del famos “Encontre de Castello”, que no eren unes atres que les del “Institut

¹³ *LAS PROVINCIAS*, Valencia, del 10 de febrer al 17 d'abril de 1919. Mes extens i en mes detall, en J.B. AGULLÓ PASCUAL (O.F.M.), *Biografia de Lluís Fullana Mira O.F.M.*, “del Senia al Segura”, Valencia, 1998, p. 124 ss.

d'Estudis Catalans", i s'ha repetit molt que el pare Fullana va ser el primer signant de dites Normes¹⁴. En realitat no va ser el primer signant, sino l'últim, que es ben distint¹⁵.

Si va ser important l'obra filològica del pare Fullana i la seua producció lliterària valenciana, no ho va ser menys la seua obra com a investigador de l'història, especialment del Regne de València, i els treballs que va deixar escrits i publicats sobre el tema¹⁶. Alguns d'estos treballs varen ser premiats en els Jocs Florals de València, com després direm.

Del pare Fullana se coneixen 27 títols de treballs sobre la Llengua València, 36 d'història del Regne de València, i 12 d'uns altres temes¹⁷.

Ademés de bon professor i fecundíssim escriptor, el pare Fullana va exercir tots els càrrecs de govern, dins de la Província franciscana de València. Va ser quatre voltes Ministre Provincial (màxima autoritat). Inclús el varen nomenar Delegat del General de l'Orde franciscana, per a les cases interprovincials de Madrid.

Tot este volum de treball i de responsabilitats cap en un home com el pare Fullana. D'esperit sa i treballador per naturalesa. Ell mateix diria que per a poder fer tot açò va tindre que cremar molts cresolets d'oli i fondre moltes peretes elèctriques, furtant temps al descans.

Era home senzill i humil. Sere i reflexiu. Prudent, equilibrat i equanim. Flexible en els seus juïns i no mai dogmàtic i tancat als dels demés. Comprensiu i disposat a acceptar a tots. Obert al dialecte lleal, sense adulació ni mentira. Dinàmic i mamprenedor.

En quant a la seua obra "valencianista", se poden distinguir dos moments diferenciats en la seua trajectòria.

Un primer moment, de 1902 a 1916, en el qual camina de la mà del mallorquí Mossen Antoni Alcover i coneix a En Pompeu Fabra. Els tres formen un triangle espontaneu i ferm en la renaixença de les seues llengües en cadascun dels tres corresponents territoris, moguts pels desitjos comuns i sincers del conreu de les seues llengües, tan menyspreades. Naturalment, en este primer moment, de bona voluntat, al pare Fullana se li nota l'influència que no deixarien de tindre sobre ells els seus amics i mestres. Però quan escomencen les pressions politisants de la llengua, es dissiparen els tres i cadascu va pel seu camí.

Este seria el segon moment del pare Fullana. A partir de 1916. Es curiós que no coneixem ninguna carta del pare Fullana a Mossen Alcover, després de 1916, ni relació alguna en Pompeu Fabra. El pare Fullana obri el seu solc i sembra la seua doctrina, purament valencianista, no seguidora de cap d'opinió, com hem dit abans.

¹⁴ L'última mostra de lo que acabem de dir, i ben fresqueta, la tenim en *Normes del 32 / Ara i ací*, de Josep Lluís Domènech Zorzonoza i Joan Carles Buchón Tomás, p. 7, que va tindre interès en distribuir gratuïtament el LEVANTE, el dia 30 de juliol d'enguany (1998), a rant del "Dictamen" i del projecte de "Acadèmia Valenciana de la Llengua", del Consell Valencià de Cultura.

¹⁵ Cf. AGULLÓ PASCUAL, o.c., pp. 70, 116.

¹⁶ Id. p. 73 ss.

¹⁷ La relació completa de les obres del pare Fullana pot vore's en AGULLÓ PASCUAL, o.c., Apendix I, p. 175.

El fet es que, al cap i a la fi, se li reconegueren els seus merits. S'escrigueren, sobre el pare Fullana, frases com estes: *“Es indiscutiblement el millor gramatic valencià que haja existit mai”*. *“Era indiscutiblement el millor gramatic local”*. *“Era gran el prestigi oficial de Fullana”*.

Entitats culturals s'honoraren en nomenar-lo Soci seu i, inclús, President d'algunes ciutats i pobles el declaren “Fill adoptiu” i “Fill ilustre”, dedicant-li carrers i plaques commemoratives. Artistes de renom el plasmen en els seus llenços, en fanc i en bronze.

En vida seua i en estos cinquanta anys darrers, el pare Fullana era, i continúa sent, figura senyera i punt de referència. Quan s'ha tractat de filologia valenciana, la cita del filolec pare Fullana ha segut obligada.

Els seus darrers anys els vixque en Madrid, dedicat a la “Real Academia Española” i unes atres tasques, en una activitat pasmosa, acompanyat per l'afecte dels seus familiars i de personages, que el volien i l'admiraven, com José Mª Peman, Ramón Menéndez Pidal, Federico García Sanchiz, Emilio Cotarelo, Marqués de Lozoya i els meges doctors Marañón, Alarcón i Gómez Cornejo, els quals cuiden la seua salut.

Rodejat dels seus familiars i amics i del seu germa en religio el pare Joan Bte. Gomis, el dia 21 de juny de 1948, el pare Lluís Fullana Mira deixa esta terra que, com a bon francisca, li va servir d'escalo per a entrar en el cel.

Tenia 77 anys d'edat, 59 de religios, 51 de sacerdot i 20 d'academic de la “Real Academia Española”.

Esta es la síntesis biografica del mes ilustre filolec de la LLengua Valenciana, amador, com ningú, de la seua terra i coneador de la seua llengua, a la qual, carinyosament, li dia *“La nostra ben vulguda llengua”*; *“La nostra amada llengua”*; *“Graciosa i rica llengua que te per distintiu la dolçor i suavitat en sa fonetica, i la vivea, moviment, gracia i energia en l'expressio”*.

Estes referencies al pare Fullana, molt rapidament espigolades de la seua biografia, pense que son suficients per a fer-nos vore el seu prestigi i l'autoritat que tenia, especialment en lo tocant a la llengua valenciana. I, per tant, el respecte i l'apreci que li tenien les entitats culturals de Valencia, particularment Lo Rat Penat, com seguidament vorem¹⁸.

3. EL PARE FULLANA I ELS JOCS FLORALS

3.1. RELACIO DEL PARE FULLANA EN LO RAT PENAT

Hem dit ades¹⁹ que en Teodor Llorente Olivares era un dels prohoms de Valencia, en l'ultim terç del sigle passat i en el primer quart del present. Prenia part en els

¹⁸ La biografia completa del pare Fullana pot vore's en l'obra ya citada, recentment publicada, *BIOGRAFIA DE LLUÍS FULLANA MIRA, O.F.M.*, “del Senia al Segura”, Valencia 1998, de J. Benjamin Agulló Pascual, O.F.M.

¹⁹ Cf. 1. LO RAT PENAT I ELS JOCS FLORALS, d'este nostre treball.

Jocs Florals i uns altres encontres culturals i de germanor entre personalitats de “les províncies de parla llemosina”, com se dia llavors, aportant poesies en sa llengua valenciana. Fundà el diari LAS PROVINCIAS i va ser Diputat. Tot un home de la burgesia intel·lectual valenciana. Ell i Constantí Llombart fundaren la societat *LO RAT PENAT*, de la qual fon el segon President (1879-1880), Mantenedor dels seus Jocs Florals (1905), i guardonat en distintes Justes Lliteràries en la Flor Natural (1879; 1887; 1907). També les seues filles Maria i Josefina Llorente Falcó, varen ser Regines del Jocs Florals; Maria, dels primers, de 1879, i Josefina dels de 1897. Axina mateix dos netes seues ostentaren dit regnat: Filomena Bernal i Llorente (1918); i Matilde Llorente Monleón (1924). Igualment son fill en Teodor Llorente Falcó, estigues vinculat a Lo Rat Penat i a uns altres cercles culturals de València, per distintos motius. Teodor Llorente Falcó dira de son pare que era “el patriarca de nostres lletres”, lo qual repetiran el pare Fullana i uns altres escriptors²⁰.

Com hem indicat²¹, des de l'any 1902 el pare Fullana s'escriu en Mossen Alcover, canonge de Mallorca, en relació al diccionari *Català-Valencià-Balear*, en la qual li parla dels estudis que està fent de la llengua valenciana. En carta del 22 d'agost de 1906 li comunica que “l'Honorable Consitori de Mantenedors dels Jochs Florals”, segons ofici del President de Lo Rat Penat, de València, li ha premiat el seu treball *Geografia històrica del Reyne de València*.

Aço nos fa vore que el pare Fullana, ben pronte, ja està relacionat i es conegut i estimat en els ambients de Lo Rat Penat.

Efectivament, eixe mateix any (octubre de 1906) encontrem a Teodor Llorente Olivares, el patriarca de les lletres valencianes, i al pare Fullana, tots junts en Barcelona, en el Congrés internacional de la llengua catalana.

L'iniciativa de la participació del pare Fullana en este Congrés potser que la tingueren Mossen Alcover, com podria desprendre's per una carta seua al referit canonge, de 15 de març de 1905, en la qual li escriu: “Molt que li agraiç esta distinció tant pòch mereixcuda per ma part”, pero no cap dubte que seria molt ben vista i apreciada la seua participació per Lo Rat Penat que ostentava en aquell moment el mecenaatge de la renaixença de la llengua valenciana.

Esta apreciació nostra pot estar recolzada per lo que escriu Teodor Lorente Falcó, en el Prolec a la “Gramàtica Elemental...” del pare Fullana: “... *Ullada general a la morfologia catalana*, treball llegit i premiat en lo Congrés Internacional de la Llengua Catalana, al que va assistir, representant a València, ab mon senyor pare, el patriarca de nostres lletres en Teodor Llorente...” Nos crida l'atenció l'afirmació que fa Llorente Falcó dient que el pare Fullana va assistir al Congrés, en son pare, “*representant a València*”. Tota representació comporta una comanda oficial del representat. Potser que aixina fora, pero no nos consta, encara que no deixa de ser acceptable²².

²⁰ Prolec a la *GRAMÀTICA ELEMENTAL DE LA LLENGUA VALENCIA*, València, 1915, del P. Lluís Fullana Mira.

²¹ Cf. **2. EL PARE FULLANA**, d'este treball.

²² “El 13 d'Octubre de 1906 fou inaugurat el I Congrés de Llengua Catalana. Entre els 3.000 inscrits figuren valencians de Denia, Alcoi, Oriola, València... El P. Fullana fou l'únic valencià, amb una llarga expo-

Es curios observar que, en un Congrés de 3.000 inscrits, València estiguera representada pel patriarca de les lletres valencianes i per un humil francisca, que escriuria a Mossen Alcover: "Mon desig [era] posarme en un raconet del saló de sessions per aprendre lo qu'en València no es possible obtindre"; i que tan sols l'humil francisca pronunciara una ponència, que var ser molt escoltada i premiada.

Va creixent el prestigi de Fullana, en València i en Catalunya. El nom del pare Fullana es fa familiar en Lo Rat Penat i en atres ambits culturals de València.

Els Jocs Florals de Lo Rat Penat premiaren els seus treballs, en 1906, 1907, 1908, 1909, 1911, 1912, 1916, i 1924, com despres vorem.

Entre estos premis, cal destacar el de 1909 al tema *Estudi de Filologia Valenciana*, pel qual Fullana adquirix fama de FILOLEC VALENCIÀ. Per això, l'any 1914, a l'hora de voler unificar l'ortografia valenciana, Lo Rat Penat, sent President el Baro d'Alcalali en Josep Ruiz de Lihory, no encontrà una atra persona mes indicada per a redactar un *Proyecte de normes ortografiques* que el ya acreditat pare Lluís Fullana. Ad este particular, en Teodor Llorente Falcó escriuria lo següent:

"Fon una gran sort, pera la resolució de problema tan espinós, el topetar en un home molt coneixedor, no sols de nostra llengua, sino també de les regles i secrets a que se subjèctava la formació dels lèxics provinents del llatí. Sinse eixa sort, no duptem que la tasca haguera segut difícilíssima, puix, sin ofendre a nostres escriptors del día podem afirmar que ningú, en los moments presents, ha fet estudis tan especials del valencià, que li permetixquen ostentar el títol de mestre en dita ciència, i les bones intencions de tots hagueren topetat en els escolls de la falta del coneixement de la estructura de nostre lèxic, del que li donà orige i dels seus germans"²³.

Podria ser que en correspondència ad este meritissim treball, Lo Rat Penat va honrar al pare Fullana en la distinció de *Soci de Merit*. Arrepleguem la notícia de l'acreditada revista d'història franciscana "Archivo Ibero-Americano":

"Reunida la Junta General de 'Lo Rat-Penat' el 12 de Junio próximo pasado [1914] acordó, por unanimidad, conceder el título de *Socio de Mérito* al P. Fullana en atención a sus obras literarias..."²⁴.

sició sota el títol "Ullada general de morfologia Catalana". En la inauguració figurava en la presidència, com a representant oficial de la nostra Universitat i del País Valencià, el catedràtic de la mateixa, Vicent Moncho, el qual pronuncià un discurs. En la cloenda va presidir Teodor Llorente, el qual llegí un poema exaltant la unitat de la llengua catalana i la germanor dels pobles que la parlen" (ALFONS LLORENÇ, *Lluís Fullana i la unitat de la llengua catalana*, "Segón Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986)", volum VIII, Àrea 7, Història de la Llengua, València, 1989, p. 579 ss.).

²³ Prolec a la *GRAMATICA ELEMENTAL...*, València, 1915, del P. Lluís Fullana.

²⁴ *ARCHIVO IBERO-AMERICANO*, Estudios históricos sobre la Orden Franciscana en España y sus misiones. Publicación bimestral de los Padres Franciscanos, año I, t. II (1914), p. 157.

Continúa, dita revista, anotant els treballs que ha escrit el pare Fullana, de tema valencià, i els que li ha premiat Lo Rat Penat, fins aquell moment. I, en nota a peu de plana, explica:

“Los miembros que integran ‘Lo Rat-Penat’ pertenecen a las tres distintas clases de Socios esto es: *Honorarios, de número y de mérito*. El título de los primeros se da a los protectores insignes de dicha Sociedad; el de los segundos a los que, además de satisfacer la cuota reglamentaria, escriben sobre asuntos valencianistas, y el título de socio *de mérito* se da *únicamente* a los que se han distinguido por sus producciones literarias sobre temas regionales; o bien por algún escrito o trabajo de grande trascendencia, a juicio de los miembros de la Junta de dicha Sociedad”.

L'any 1914 el pare Fullana va donar una conferència en Lo Rat Penat sobre *Ortografía valenciana*²⁵.

L'any 1915 Lo Rat Penat felicitava al pare Fullana per la publicació de la seua *Gramática Elemental de la Lengua Valenciana*, en el següent escrit:

“Lo Rat Penat / Societat de Amadors / de les / Glories Valencianes / Reg, al Núm 223.

La Junta directiva d'esta Societat, en sessió celebrada lo día ú del corrent més, acordá felicitar á V. R. per haber escrit, y ser donat á la estampa per lo Centre de Cultura Valenciana, un tratat completísim de ‘Gramática’ de nostra benvulguda llengua materna.

Y en cumpliment del esmenat acort hu posem en coneiximent de V. R. pera els efectes consegüents, reiterantli nostra mes coral anhorabona.

Deu quart a V. R. ms. as.

Valencia, 4 Decembre 1915.

Lo President (Firma ilegible) Lo Secretari (Firma ilegible)

R. P. Lluís Fullana, Franciscá”.

L'any 1919, Lo Rat Penat, en ofici datat el 8 de giner i signat per lo President en Francisc Almarche i lo Secretari en Josep Mª Giménez, li comunica al pare Fullana que “La Junta de Govern d'esta Societat, en vista de les recomanables circumstancies que vos adornen, ha acordat nomenarvos, en sessió celebrada lo día 4 de Giner del present any, *President de la Secció de Filología*”. No sabem el temps que duraria este nomenament, pero lo cert es que, en data del 23 de Giner de 1926, se li torna a comunicar el mateix nomenament.

²⁵ Cr. IGUAL UBEDA, o.c., pp. 131 i 134: Apèndix VII *CONFERENCIAS PRONUNCIADAS A “LO RAT PENAT”. RELACIÓ DE CONFERENCIANTS, TEMES I ANYS*.

El Baro d'Alcahali en Josep Ruiz de Lihory, dos voltes President de Lo Rat Penat (1903-1908 i 1912-1915), deuria tindre un gran concepte de la personalitat filologica-valenciana del pare Fullana. Ademes d'encomanar-li el "Proyecte de normes ortografiques", com hem dit ades, tambe l'animà a la publicacio del *Vocabulari Ortografic de la Llengua Valenciana*, com escriu lliteralment el pare Fullana a l'Excelentissim Senyor Rector de l'Universitat Lliteraria de Valencia, en Rafael Pastor González, en l'agraïment per la publicacio de dit "Vocabulari" l'any 1921: "I si es veritat que l'intent de la publicació d'un *Vocabulari Ortogràfic de la Llengua Valenciana* naixqué primerament de l'Excelentissim Senyor Baró d'Alcahalí, siguent President de la Societat nomenada 'Lo Rat-Penat'..."²⁶. El pare Fullana cor respongue ad esta confiança i amistat escrivint el *Estudi geneològic dels Ruiz de Lihory*, proposat com "Premi Baró de Alcahali", en els Jocs Florals de 1924, el qual li va ser premiat, com despres direm.

L'any 1929, Lo Rat Penat no va voler ser menys que unes atres entitats que celebren l'ingres del pare Fullana en la "Real Academia Española". Aixina escriu Antoni Igual Ubeda:

"Aquell any 1929, primer de la presidència de González Martí, fou d'un gran activitat. Hi hagué importants vetlades per a commemorar..., i per llorejar el Pare Lluís Fullana, franciscà, designat per ocupar un lloc a la 'Real Academia de la Lengua Española'"²⁷.

Despres de mort, Lo Rat Penat ha continuat guardant memoria del pare Fullana. L'any 1978, el 3 de novembre, en ocasio de celebrar-se els cinquanta anys de la presa de possessio del sillo de la "Real Academia Española", el tambe francisca pare Benjamín Agulló va donar una conferencia, en el Salo d'Actes de la societat, en el titul *Comentaris a prop d'els discursos d'ingres del pare Lluís Fullana Mira en la Real Academia Espanyola*. Igualment el mateix pare Agulló, el 25 de juny de 1989, en ocasio de la clausura dels Cursos de Llengua i Cultura Valencianes de Lo Rat Penat, va disertar sobre el tema *El Pare Lluís Fullana Home d'Estudi*, el qual es va publicar l'any 1990.

Tambe els cartells de convocatoria dels Jocs Florals d'alguns anys l'han honrat dedicant algun premi a la seua memoria. En el d'enguany n'hi ha dos: u del "*MOLT EXC. PRESIDENT DE LES CORTS VALENCIANES*", dotat en 250.000 pessetes al millor treball sobre la figura del Pare Fullana, en motiu del 50 aniversari de la seua mort, i un atre, entre els Premis Extraordinaris, titulat "*PREMI 'FULLANA'*": dotat en 100.000 pessetes al millor treball d'investigacio o de difusio sobre la Llengua Valenciana, escrit en llengua valenciana.

Com acabem de vore, la relacio del pare Fullana en Lo Rat Penat, va ser molt intensa i molt forta.

²⁶ LL. FULLANA MIRA, *VOCABULARI ORTOGRÀFIC VALENCIÀ-CASTELLÀ*, Valencia, Editorial "Edeta", 1921.

²⁷ IGUAL UBEDA, o.c., p. 104.

3.2. CERTAMENS EN ELS QUALS VA OBTINDRE PREMI EL PARE FULLANA

Seguirém en est apartat el mateix esquema per a cadascu dels certamens en els quals va obtindre premi el pare Fullana, senyalant qui era el President de Lo Rat Penat aquell any, quina la senyoreta Regina dels Jocs Florals, qui va actuar de Mantenedor d'estos, qui va obtindre la Flor Natural i el Tema del seu poema, quin treball va presentar el pare Fullana i el Lema, si se sap, i el guardo que li otorgà el jurat.

Per estes referencies podrem fer-nos una idea de l'ambient dels Jocs Florals i de les personalitats que en ells intervingueren. No entrem en mes detalls sobre les persones que citarém, perque es poden trobar en la *HISTORIA DE "LO RAT-PENAT"*, d'Antoni Igual Ubeda, i en el llibre commemoratiu del Centenari dels Jocs Florals: *LO RAT PENAT / I CENTENARI DELS JOCS FLORALS DE LA CIUTAT E REGNE DE VALENCIA / 1879-1983*, aixina com el llibre publicat per la Generalitat Valenciana, Consell Valencià de Cultura, l'any 1996, *LO RAT PENAT*.

Seguim el llibre del "I CENTENARI DELS JOCS FLORALS...". Els comentaris als temes premiats del pare Fullana seran objecte de la Segona Part d'este treball.

3.2.1. En l'any 1906

- **President de Lo Rat Penat:** *Excm. Sr. Josep Mª Ruiz de Lihory i Pardines, Baro d'Alcahali i Sant Joan de Mosquera.*
- **Regina dels Jocs Florals:** *Senyoreta Mª de la Concepcio de Montis i Moragues.*
- **Mantenedor:** *Excm. Sr. Marià Batllés i Bertran de Lis.*
- **Flor Natural:** *Joan Batiste Pont: "Lo miracle de l'anell".*
- **Treball presentat:** *GEOGRAFIA HISTÒRICA DEL REYNE DE VALENCIA.*
- **Lema:** *Thobelus Thobelissedem dedit, qui nunc sunt Iberi* (Flav. Joseph. L. I. c. IV). Tubal fon pare dels Tubalites, que ara es diuen Ibers.
- **Guardo otorgat:** *Accessit* al Primer premi d'este tema, presentat per l'Ajuntament de Valencia.

3.2.2. En l'any 1907

- **President de Lo Rat Penat:** *Excm. Sr. Josep Ruiz de Lihory, Baro d'Alcahali.*
- **Regina dels Jocs Florals:** *Senyoreta Margarita Ruíz de Lihory i Resino de la Bastida, en representacio de S.A.R. l'Infanta Isabel*²⁸.

²⁸ "En 1907 va assistir als Jocs Florals l'Infanta Isabel, tia del Rei, i el poeta guardonat en la Flor Natural, En Teodor Lorente, la va elegir com a Regina. L'Infanta, ya vella, dona molt equanim, declinà l'honor, designant per a ocupar la Cadira d'Or en lo seu lloc, a la bellissima filla del president, Srta. Margarida Ruiz de Lihory i Resino de la Bastida. (Esta Srta. va ser la primera dona que va obtindre la llicenciatura de dret en la nostra Universitat.)" (*LO RAT PENAT / I CENTENARI...*, Valencia, 1983, p. 251).

- **Mantenedor:** *Mossen Lluís Calpena i Avila. Magistral de la Casa Real.*
- **Flor Natural:** *En Teodor Llorente i Olivares: "Vicenteta. Canço nova d'un poeta vell".*
- **Treball presentat:** *MORFOLOGIA DEL VERB EN LA LENGUA VALENCIANA.*
- **Guardo otorgat:** *Premi ad este tema.*

3.2.3. En l'any 1908

- **President de Lo Rat Penat:** *En Leopolt Trenor Palavicino.*
- **Regina dels Jocs Florals:** *Senyoreta M^a del Carme Noguera i Llanguas.*
- **Mantenedor:** *En Josep Francesc Rodríguez.*
- **Flor Natural:** *En Josep Maria Zapater i Rodríguez: "A Valencia ab motiu de sa heroica conducta en la defensa de la ciutat en l'any 1808".*
- **Treball presentat:** *CARACTERISTIQUES CATALANES EN LO REYNE VALENCIA.*
- **Lema:** *"Son dos germanes ben avengudes".*
- **Guardo otorgat:** *Premi extraordinari ad este tema presentat per l'Ajuntament de Barcelona.*

3.2.4. En l'any 1909

- **President de Lo Rat Penat:** *Leopolt Trenor Palavicino²⁹.*
- **Regina dels Jocs Florals:** *S. A. R. l'Infanta Na Mª Teresa de Borbo i Habsburg (Germana del Rei Anfos XIII).*
- **Mantenedor:** *En Josep Sánchez Guerra.*
- **Flor Natural:** *En Ramon Andres Cabrelles: "Avant".*
- **Treball presentat:** *ESTUDI SOBRE FILOGIA VALENCIANA.*
- **Guardo otorgat:** *Primer premi.*

3.2.5. En l'any 1911

- **President de Lo Rat Penat:** *En Vicent Dualde i Furió.*
- **Regina dels Jocs Florals:** *Senyoreta Candida Carles i García.*

²⁹ "U dels actes mes brillants seus va ser el dels Jocs Florals, la regina dels quals fon la germana menor del rei Anfos XIII, sent memorable i una peça de museu el discurs del president Sr. Trénor" (*LO RAT PENAT / I CENTENARI...*, p. 253).

- **Mantenedor:** *Mossen Calasanç Rabasa, Sch. P.*
- **Flor Natural:** *Pere Puerto i Calatayud: “A la vora de la mar”.*
- **Treball presentat:** *ESTUDIO BIOGRAFIC Y CRITIC DEL HISTORIADOR PERE ANTONI BEUTER.*
- **Lema:** *“Treballe per la patria”.*
- **Guardo otorgat:** *Accessit* al premi oferit per l'Excma. Diputacio Provincial de Barcelona.

3.2.6. En l'any 1912

- **President de Lo Rat Penat:** *En Josep Ruiz de Lihory, Baro d'Alcalalí* (2ª volta).
- **Regina dels Jocs Florals:** *Senyoreta Teresa Dicenta i Vera.*
- **Mantenedor:** *Excm. Sr. Rafael Altamira i Cervera.*
- **Flor Natural:** *En Ramon Masifern: “La costa llevantina”.*
- **Treball presentat:** *ESTUDIO CRITICO SOBRE LA ANTIGÜEDAD DE LA CIUDAD DE JATIVA, EN QUE SE PRUEBA SER LA ANTIGUA SETABIS DE LOS IBEROS.*
- **Guardo otorgat:** *Premi.*

3.2.7. En l'any 1916

- **President de Lo Rat Penat:** *En Joan Pérez Lúcia*³⁰.
- **Regina dels Jocs Florals:** *Senyoreta Rafaela Louise i Llaudes.*
- **Mantenedor:** *En Joan Ventosa Calvell.*
- **Flor Natural:** *Francesc Puig i Espert: “El poema de l'aigua”.*
- **Treball presentat:** *CATALECH BIOGRAFICH DELS VIRREYS DE VALENCIA.*
- **Guardo otorgat:** *Premi* ad este tema oferit per la Excma. Diputacio Provincial de Valencia.

3.2.8. En l'any 1924

- **President de Lo Rat Penat:** *En Francesc Almarche i Vázquez.*
- **Regina dels Jocs Florals:** *Senyoreta Matilde Llorente i Monleón.*

³⁰ “Baix el seu manament, l'única nota un poc fora de lo corrent va ser que als Jocs Florals de l'any 1916 va invitar totes les ciutats del nostre Regne. Sols varen enviar representacio, com a dames de la cort de la regina, Alacant, Castello, Peñíscola, Gandía, Denia i Carcaixent” (*LO RAT PENAT / I CENTENARI...*), p. 259.

- **Mantenedor:** *Excm. Sr. Modest Giménez de Bentrosa.*
- **Flor Natural:** *En Lluís Guarnier i Pérez: "La llegenda de la rosa".*
- **Treball presentat:** *ELECCIO MES PERFECTA DE CINQUANTA TEMES GRAMATICALS ESTIL OLLENDORF, AHN, BENOT, ETC., ESCRITS EN VALENCIÀ VULGAR I GIRATS AL VALENCIÀ CLÁSIC DE "TIRANT LO BLANCH".*
- **Guardo otorgat:** *Premi ad este tema presentat per l'ilustre patrici valencia En Gaeta Huguet.*

3.2.9. Tambe en l'any 1924

- **Treball presentat:** *ESTUDI GENEOLÓGIC DELS RUÍZ DE LIHORY.*
- **Lema:** *"Nobleza obliga".*
- **Guardo otorgat:** *Premi ad este tema presentat pel Baro d'Alcahali.*

3.3. RELACIO DE PREMIS GUANYATS PEL PARE FULLANA EN ELS JOCS FLORALS DE LA CIUTAT I REGNE DE VALENCIA

Donem a continuació la relació més exacta d'anys i títols dels treballs en els quals el pare Fullana va ser guardonat en els Jocs Florals de la Ciutat i Regne de València, que nosaltres coneixem. Diem "relació més exacta", perquè hi ha prou divergència entre els autors sobre l'any i inclús el títol dels treballs premiats al pare Fullana, com direm en la Segona Part d'este treball.

Encara que hem pogut vore les carpetes dels Jocs Florals de l'època, gràcies a l'amabilitat dels responsables de Lo Rat Penat, no sabem si seran estos nòmes els treballs i els anys en que va concursar el pare Fullana o n'hi haurà alguns atres mes i no els hem pogut localisar; lo qual casi donariem per segur, puix que no hem pogut vore els llibres d'actes dels Jurats dels Jocs Florals de llavors, relacions de títols, lemes i autors participants, etc., perquè falten en l'archiu de Lo Rat Penat, segons se nos ha informat; o si va concursar en algun treball mes i no va ser premiat.

Per les fonts d'informació que han estat al nostre alcanç i que després anotarem, esta seria la "relació més exacta d'anys i títols" dels treballs premiats al pare Lluís Fullana:

1. 1906. "GEOGRAFIA HISTÒRICA DEL REYNE DE VALENCIA".
2. 1907. "MORFOLOGIA DEL VERB EN LA LLENGUA VALENCIANA".
3. 1908. "CARCATERISTIQUES CATALANES EN LO REYNE DE VALENCIA".
4. 1909. "ESTUDI SOBRE FILOLOGÍA VALENCIANA".
5. 1911. "ESTUDI BIOGRAFIC Y CRITIC DEL HISTORIADOR PERE ANTONI BEUTER".

-
6. 1912. "ESTUDIO CRITICO SOBRE LA ANTIGÜEDAD DE LA CIUDAD DE JATIVA, EN QUE SE PRUEBA SER LA ANTIGUA SETABIS DE LOS IBEROS".
 7. 1916. "CATALECH BIOGRAFICH DELS VIRREYS DE VALENCIA".
 8. 1924. "ELECCIO MES PERFECTA DE CINQUANTA TEMES GRAMATICALS ESTIL OLLENDORF, AHN, BENOT, ETC., ESCRITS EN VALENCIÀ VULGAR I GIRATS AL VALENCIÀ CLÀSIC DE 'TIRANT LO BLANCH'".
 9. 1924. "ESTUDI GENEOLÓGIC DELS RUIZ DE LIHORY".

Com podem observar hi ha huit títols en valencià i només un en castellà. Dels nou treballs, quatre són de tema sobre la llengua valenciana i els altres cinc de tema històric del Regne de València. Són els dos temes preferits pel pare Fullana.

S'establix, puix, un triangle perfecte, d'ànguls iguals i perfectes, entre *LO RAT PENAT*, *ELS JOCS FLORALS* i *EL PARE FULLANA*.

Pare Lluís Fullana. Autor: M. Benlliure.

2. SEGONA PART

COMENTARIS ALS NOU TREBALLS DEL PARE FULLANA PREMIATS EN ELS JOCS FLORALS

Dels nou treballs del pare Fullana, premiats en els Jocs Florals, n'hem trobat només tres, en l'archiu de les oficines de Lo Rat Penat:

- **GEOGRAFIA HISTÒRICA DEL REYNE DE VALENCIA.**
- **CARACTERISTIQUES CATALANES EN LO REYNE DE VALENCIA.**
- **ESTUDI BIOGRAFIC Y CRITIC DEL HISTORIADOR PERE ANTONI BEUTER.**

Uns altres se publicaren, en tot o en part:

- **ESTUDI SOBRE FILOGOGIA VALENCIANA**, Valencia, Establiment Tipografich Doménech, 1912.
- **TEMES PRACTICS PER A L'ENSENYANÇA DE LA LLENGUA VALENCIANA...**, Valencia, Renovacio Tipografica, 1926 (correspon al tema premiat "ELECCIO MES PERFECTA DE CINQUANTA TEMES GRAMATICALS...").
- **MORFOLOGIA DEL VERB EN LA LLENGUA VALENCIANA**, aprofitat pel pare Fullana en uns altres treballs seus, sobre tot, en el discurs de presa de possessio del sillo de la "Real Academia Española" i publicat en Valencia, Imprenta d'Emilio Camarasa, 1928.
- **CATALECH BIOGRAFICH DELS VIRREYS DE VALENCIA**, del que es publicaren XVII capítuls, referenciats per Josefina Mateu Ibars en l'obra seua *Los Virreyes de Valencia*, Valencia 1963.

Dels altres dos treballs:

- **"ESTUDIO CRITICO SOBRE LA ANTIGÜEDAD DE LA CIUDAD DE JATIVA..."**
- **"ESTUDI GENEOLÓGIC DELS RUIZ DE LIHORY"**,

tenim alguna noticia que donarém en els comentaris que farem, seguidament, als nou temes.

Seguirem l'orde dels anys en que foren premiats.

1. GEOGRAFIA HISTÒRICA DEL REYNE DE VALENCIA

1.1. DESCRIPCIO

Manuscrit de 92 planes, tamany quartella, sense numerar les planes en blanc i els set mapes. Cosit en quadernets, en fil fi. En bona caligrafia, que no es la del pare Fullana sino la d'algun amanuense, de bona lletra.

La portada, en lletra caligrafica mes gran de lo normal diu: **GEOGRAFIA HISTÒRICA / DEL / REYNE DE VALENCIA / Tema presentat al Certamen / dels / Jochs Florals de Valencia / Any 1906**. En els anguls superior està escrit, en lletra distinta, a l'esquerra, "Jochs Florals de 1906" i, a la dreta, N° 42. En l'angul esquerre inferior hi ha un paperet pegat que diu "Catalech n° 64". En la contraportada va escrit el Lema: *Thobelus Thobelissedem dedit, qui nunc sunt Iberi*.

El tema estava presentat per l'Ajuntament de Valencia i va obtindre l'Accessit.

En quant a l'ortografia i lexic empleats pel pare Fullana en este treball, m'atreuria a dir que se li nota l'influencia dels seus companyons i amics d'este moment de bona voluntat en el desenroll i conreu de la llengua, al que nos hem referit en la Semblança biografica del pare Fullana³¹.

1.2. CONTINGUT

En una chicoteta introduccio, el pare Fullana escriu:

"Historia y Geografia, vihuen tant agermanades, y, fins podem dir, que son tan bessones, que, encara qu'es vullga, enjamai podrán disiparse".

Presenta el pla o l'esquema del treball de la següent manera:

"Dividirém este Compendi de '*Geografia-Historica del Reyne de Valencia*' en tres Edats o siga: *antiga, mitja y moderna*, subdividint les dues primeres en les següents Epoques: La edat antiga, en Epoca *primitiva*, Epoca *fenici-grech-cartaginesa* y en Epoca *romana*. Y la edad mitja, en Epoca *goda*, Epoca *mòra* y en Epoca *cristiana*".

Es llamenta dels llimits d'un tema per als Jochs Florals que l'obliguen a la brevetat en un treball tan dificil i qüestionable. Acaba dient: "Y per major inteligencia d'este treball, acompanyará un mapeta molt correcte á la fi de cascuna Epoca".

Anota el nom dels autors dels que s'ha servit en el seu treball, que no en son pocs:

“Entre los escritores antichs preferim á Plini, Ptholomeu, Estrabó, Polivi, Pomponi Mela, Tit Livi, Avieni, Lili Ytach y altres. Entre'ls moderns á Viciana, Beuter, Escolá, Diago, Ortell, Miedes Morales, Masdeu Fer reres y altres; y entre los contemporaneus á la Fuente, Maroz, Víctor, Ghelabert, Mossen Ròch Chabás, Piles y altres molts”.

Es pot apreciar la serietat documental que emplea el pare Fullana. El treball està ple de notes a peu de plana, rocolzant en cites dels respectius autors tot allo de lo qual està parlant. I apareixen molts autors que no figuren en la relacio que ha donat, si be, si que ha afegit “y altres, y altres molts”.

Efectivament, va recorrent cadascuna de les tres edats, en les quals ha dividit el seu treball, en les subdivisions indicades per a l'Edat Antiga i per a l'Edad Mija.

1.2.1. Edat Antiga

Com hem dit, subdividix l'Edat Antiga en tres epoques: *Primitiva, Fenici-grech-cartaginesa i Romana*.

En la *Epoca Primitiva* senyala les tres grans provincies o comarques de la nostra comunitat, encara recordades hui: *Contestania, Edetania i Ilercavonia*.

Referint-se als primers pobladors d'Espanya nomena als descendents de Tubal i Noe, afirmant-se en els Celtes i Ibers. I entre les families o tribus pobladores d'Espanya diu:

“Pero de tots estos pòbles sòls tres ocuparen lo territoti del nostre antic reyne de Valencia. Estos foren els Contestans, els Edetans y els Ilercavons”.

No entra en el nostre proposit fer una descripcio exhaustiva d'este treball del pare Fullana, pero nos agrada destacar lo següent, per sa referencia a la comarca de la qual ell era natural:

“La generalitat dels nostres historiadors son de paraixer qué la capital o metròpoli d'esta regió contestana fon la antiquíssima *Contesta*, la qual correspon perfectament á la noble vila que hui diem Concentaina en la provincia de Alacant... Finalment, nòstre docte Escolá creu que la metròpoli dels Contestans es digué sempre y en tot temps Concentaina. Empero lo mes probable es qu'es diguera *Contesta* en temps primitius y fins als Cartaginesos, *Contestanea* en temps dels Romans y *Concentayna*, *Concentaina* y *Cocentaina*, transformacio dels mòts anteriors, en los temps moderns y contemporaneus”.

Estudia l'orige i l'evolucio del noms de distintes poblacions de la nostra comunitat, com *Edeta* o Liria, *Setabis* o Xativa, *Denia*, *Cullera*, *Segóbriga*, *Ibi*, *Oropesa*, *Onda*, etc, i acaba dient:

“En tots estos pòbles de l'antigor, no volem donar mes credit, en tot quant hem dit en llur favor, que lo credit qu'es mereixen tant afamats escriptors, com son tots els qu'hem citat, deixant á la lliure discussió dels sabis historiadors averiguar la veritat en totes aquestes opinions. De manera que que si coneguem estos pòbles en la època primitiva, donant los mateixos noms qu'els nomenats autors, y si, al mateix temps, els fem constar en lo mapa s'enten que ho fem sòlament en concepte d'opinable”.

Mostra el pare Fullana la seua prudència i circumspeccio, no mai dogmatisant els seus criteris.

Presenta a continuació un mapa, en el títol “VALENCIA PRIMITIVA / en temps dels / IBERS”, marcant les tres regions antigues: CONTESTANA, EDETANA I ILERCAVONA, i els pobles als quals s'ha referit.

De la *Època fenici-grec-cartaginesa escriu:*

“Es lo mes probable que els Fenisis vingueren á Espanya uns quatorce sigles ans de J.C.... Uns sis sigles despres dels Fenicis aparegueren en esta terra els Grechs... Cridats pels Fenicis vingueren, tres sigles despres, els Cartaginesos, gent molt aveada á les lluites de la guerra... Moltes foren les poblacions que fundaren este tres classes de gent, tenint en conte qu'els Grechs foren els que més en edificaren; puix els Fenicis es dedicaven més á traficar que á altra cosa y els Cartaginesos en destruïren mes que en edificaren. En esta breu relació mencionarem ronegament les més principals”.

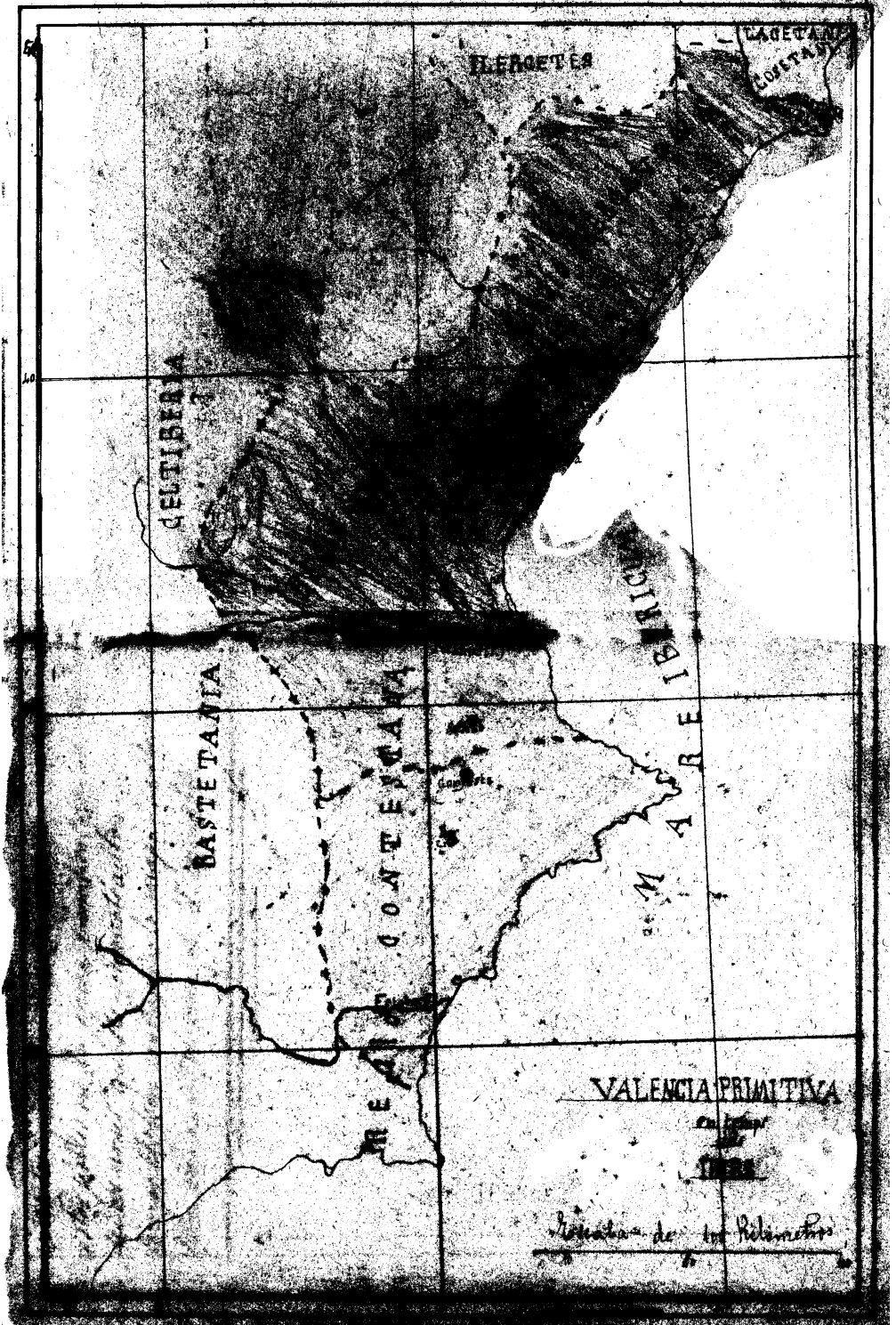
A continuació va referint les poblacions fundades en cadascuna de les tres regions i l'evolució experimentada en els seus toponims.

Tanca el capítol en un mapa que titula “VALENCIA CARTAGINESA / en temps / de / ANIBAL”, a on senyala les tres regions i localisa les noves poblacions fundades, principalment pels grecs, ademés de les que hi havia de l'Època Primitiva.

En quant a la *Època romana*, despres de parlar de les cinc divisions del territori d'Espanya que feren els romans, en els dos sigles que els va costar sa conquesta total i les distintes capitals a les quals varen anar pertanyent les tres regions de l'antic Regne de Valencia, fa referència dels rius i monts, i els seus noms, en aquell temps.

No es llimita el pare Fullana a repetir als respectius autors, sino que fa també un estudi crític, històric i etimològic, rebatent opinions d'autors que li pareixen menys correctes o errònies.

I, com fa sempre, tanca el capítol en un mapa, que titula “VALENCIA ROMANA / en temps / de / CONSTANTÍ ANY 332”, a on afig els noms dels pobles fundats pels romans. El mapa va omplint-se cada vegada més de noms de pobles.

1.2.2. Edat Mija

Subdividix tambe l'Edat Mija en tres epoques: *Goda, Mora i Cristiana*.

En la *Epoca Goda*, parlant dels barbars del Nort i de la destrucció de l'Imperi roma, escriu:

“Famolenchá de sanch y de destrucció, asolaren les principals ciutats del nostre Reyne, portantho tot á sanch y a fòc, y deixant als abitans sobrevivents, en la més dolorosa y llamentable misèria. Per això no es estrany aparega tant desplobada esta tèrra, en la formació del Reyne dels Visigods; com es pòt vore pel mapeta que acompanya á esta època.- A moltes poblacions que s'escaparen de la crueldat dels bárbaros cambiaren los nòms els gots, á la seua venguda”.

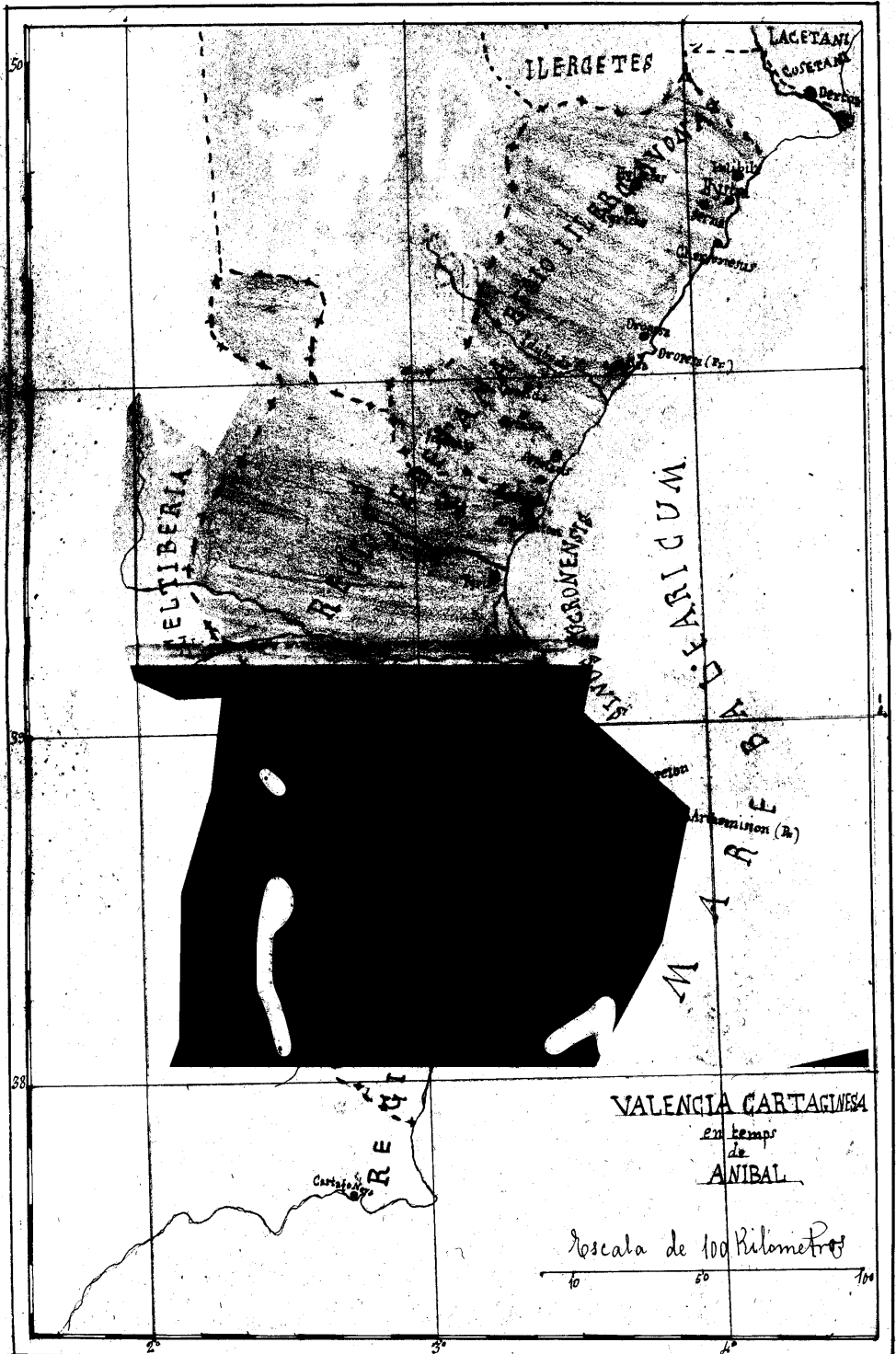
Tambe parla del repartiment d'Espanya entre Els *Vandals, Sueus i Alans*, fins a Lleovigilt el qual la dividi en huit províncies; dels sistemes de govern i de les lluites religioses entre invasors i pobladors del nostre poble, per professar estos la religio catolica i l'arriana els gots, fins al regnat de Recaret.

“Dende Recaret en avant —escriu el pare Fullana— sufrix un cambi radical l'organissació politica en los gots, començat en lo tercer Consili de Tolet. Llavors fon quant l'Esglesia y l'Estat es donaren les mans, com germans ben vullguts, meçclantse les atribucions de les dues Potestats, á fi d'ajudarse mutuament l'una á l'altra... Jamay s'ha vist l'Esglesia tant ben provista de bisbes com en esta època; encara que es molta veritat que no hi havien tants retors com hi han ara, ni tampòc tants convens de flares.- Set foren les ciutats que gojaren de *Seu bisbal* en este reyne, y foren: *Valencia, Segobriga, Arcobrica, Setabis, Dianium, Ilici y Bigastrum*, quals bisbats eren sufraganeus de Tolet, Seu Metropolitana la més extensa llavors, y ahon sempre ha residit lo Primat de les Espanyes”.

En el mapa que titula “VALENCIA GODA /en temps / de / LLEOVIGILT”, s'aprecia lo desplobat que ha quedat el Regne de Valencia, per l'invasió dels barbars del Nort, i senyala les set poblacions en seu bisbal.

En la *Epoca Mora* fa un repas als repartiments dels quals ha segut objecte el nostre territori, des de l'entrada de les tropes Agarenes en Espanya, l'any 711, fins al moment de la conquesta del rei en Jaume I. Emirats i reis de Taifes que per mes de cinc sigles anaren mudant les fites dels seus territoris.

“Mes tingues ben en conte —diu el pare Fullana— que, encara durant la dominació dels reys Tâifes la demarcació de mllons ó fites no fon jamay permanent y estable, com hem dit més arrere, sino que, a cada dia, s'anaven canviant segons lo poder d'estos reyets. Nosaltres, per fer lo mapa d'esta època, s'han subyectat al pareixer de nostre erudit Escolá, en lo temps en que també la jurisdicció de Xátiva queya dins los llimits d'este reynet.

Es feu tan poblat, en esta època, lo nòstre reyne que, segons Escolá, tenia mes de 1.600 pòbles. A la major part dels fundats per ells mateixos, vullgueren posar lo nòm de la família, tribu ó personatge mòro fundador d'ells, precedint quasi sempre al nòm los mòts *ben* ó *beni* que signifiquen *fill de*, *fills de*, ó també *família de*, *tribu de*, etc. Els més importants de esta classe son els següents: Beni-Darhún = *Benidorm*, Beni-Hisa = *Benisa*, Beni-Gamir = *Benigani...*" [y continua una llista llarga].

Continúa anotant pobles escomençats per *Beni* i desapareguts: Beni-Brahim, en lo terme de Xalo, Beni-Hacel, en la Vall de Planes, etc.; uns atres fundats o batejats pels moros precedits per l'article *al*: Al-Baida, Al-Menara, etc.; i atres als que es canviaren el nom: Setabícula, ara Alcira; Al-Coill, antes Celeri i ara Alcoy, etc.

Aixina, el mapa que titula "VALENCIA MORA / baix lo reynat dels / REYS TAI-FES", es veu replet de noms, particularment en les comarques del Comtat, hui dites de la Marina, de la Safor i de la Costera.

De la *Època Cristiana*, escriu el pare Fullana:

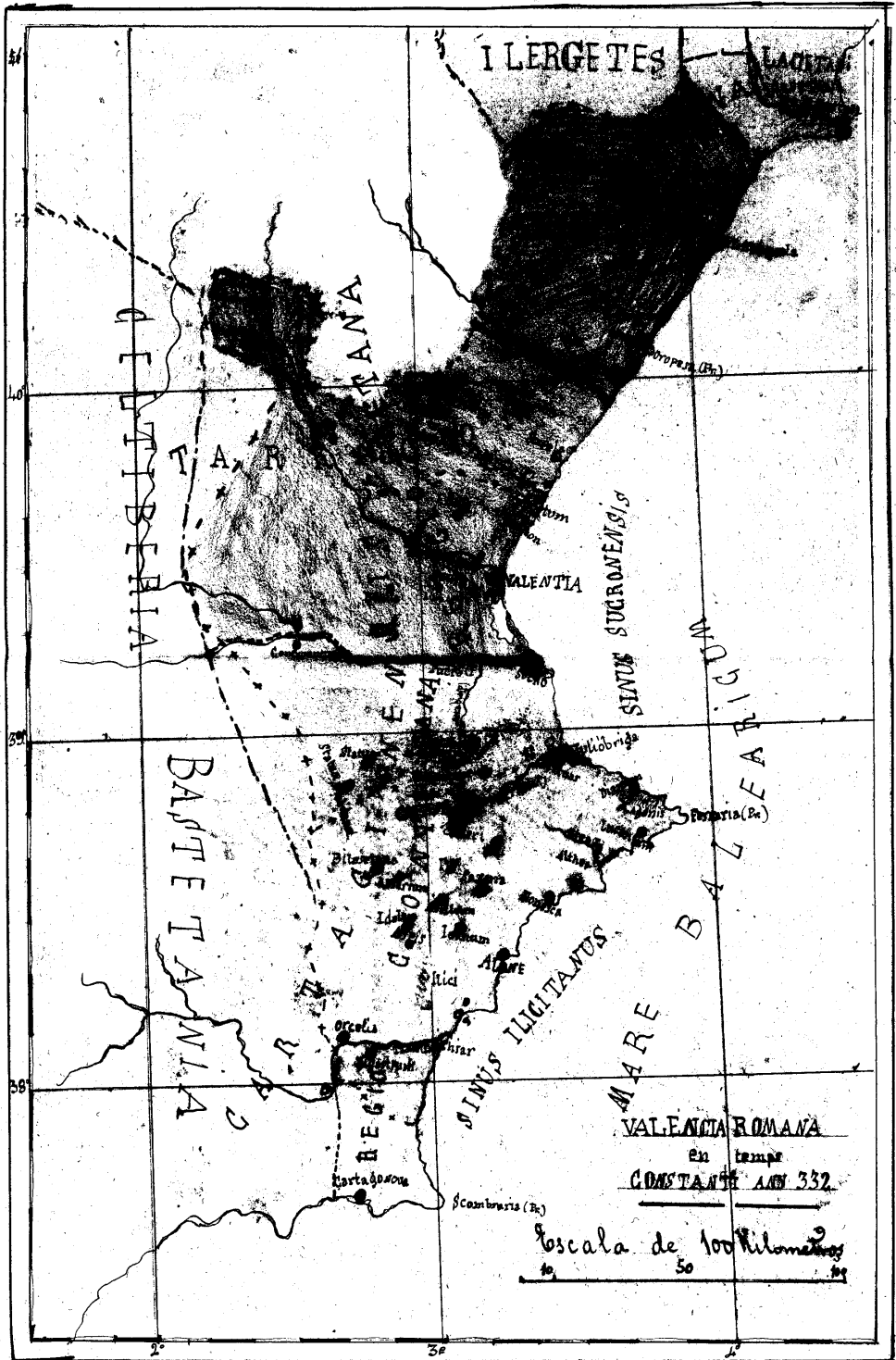
"Después de cinc sigles que patia nòstre reyne baix lo jòu y penosa esclavitut dels mòros, vingué lo Rey En Jaume, nòstre immortal Conqueridor, que començant primer sa conquesta per Morella, continuantla en Burriana, subyectant, á la bòlta de pòch temps á la capital d'este reyne, á la noble Valencia; rentint després d'un tercer siti á la valenta Xátiva, metròpoli llavors dels pòbles Contestans, com afirma Miedes, caent vençuda la lluitadora Denia y portant, en fi, ses armes y sa senyera fins la ralla del reyne de Murcia, torná este nòstre reyne á gojar de son antiga llibertat, ab les lleys fetes pel mateix Conqueridor, dites primer la *Costum de Valencia*, y després los *Furs del Reyné*".

Continúa explicant els conflictes que te el rei conquistador en son mateix gendre l'Infant de Castella N'Anfos, veent-se obligat a establir, en mollons, les fites del regne i inclus els del terme de la ciutat de Valencia. Axina mateix les transmutances de territori entre els hereus i successors del rei conquistador, i dels pactes i convenis fets entre ells, sobre lo qual escriu:

"A conseqüència d'este conveni, s'estengueren los llimits de este reyne á tot lo territori comprés en la regiò Contestana antiga, cahent, per conseqüent, dins d'este reyne tot lo que hui diem provincia d'Alacant, y més enllá del Segura, fins incloure també la ciutat de Cartagena...

En 1268 fon dividit este reyne en sis governacions de les quals foren capsals: Xátiva, Gandia, Alcira, Denia, Llíria y Molvedre".

Parla tambe el pare Fullana de les *viles majors y viles menors*. Anota el nom d'este viles citades per Diago i d'unas atres moltes mes que dit autor s'ha deixades.

Igualment explica el sistema de govern: *la monarquia absoluta y hereditaria*; i els carrecs i oficis en els quals delegava el rei son govern: Un *virrey*, un *governador*, lo *Batle*, lo *Mestre Racional*, el *Justicia*, etc., donant rao de la responsabilitat i competencies de cadascu.

“La llengua oficial en tot lo regne —escriu el pare Fullana— era la que ens porta lo rey conqueridor, nomenada de Oc ó *Llemosina*. Ab ella escrigué lo rey la *Costum de Valencia* y los *Furs* de tot lo reyne; ab ella parlaven los Magistrats en los tribunals; ab ella defensaven llurs causes tots els abogats; ab ella cantaven els poetes; ab ella escrigueren auquells grans ingenis d'este reyne; ab ella predicaven els ministres de Deu, ensenyant als homenes lo camí de la salvació; ab ella, en fi, tenia ses converses tot valenciá, sense avergonyirse, quant parlava davant d'un castellá ó davant de qualsevol foraster³².

La religió professada no era altra que la catòlica, apostòlica, romana, sense tolerancia de ningun cult”.

Tanca este capítul el mapa titulat: “VALENCIA CRISTIANA / en lo temps / de la / RECONQUESTA”, ya replet de noms de pobles.

1.2.3. Edat Moderna

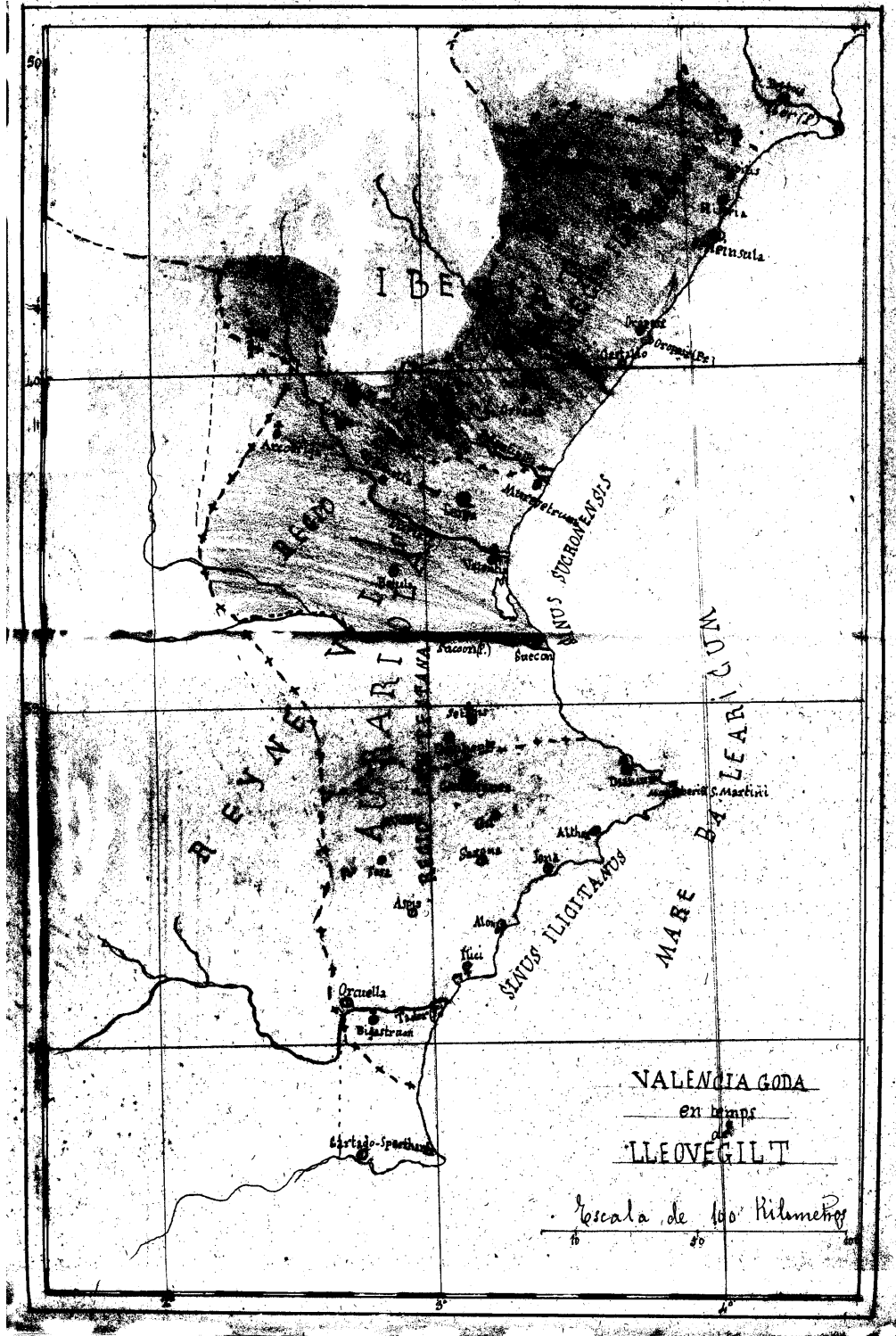
Comença el pare Fullana dient que tenit en conte el títol i els límits d'un treball per als Jocs Florals, no pot estendre's massa; i que des dels Reis Catòlics fins a últims del segle XVIII, “careixen d'importancia les tramudances territorials qu'es feren en este nostre reyne de Valencia... ens llimitarem rònegament a esmentar les principals trasmudances sufrides en este mateis reyne de Valencia, dende l'any 1.789 fins l'any 1.836”.

“En la primera divisió d'Espanya qu'es feu en esta edat i epoca moderna, fon feta por lo comte Floridablanca en l'any 1.789 y nostre antich reyne resta reduit a una sols provincia composta de 13 governacions, de les quals la provincia de Valencia ne tingué cinch; la de Castelló de la Plana tres y la d'Alacant cinch més”.

Les cinc governacions de la provincia de *Valencia* eren: *Valencia, Alzira, Montesa, Cofrents i Xativa*; les tres de *Castello*: *Castello, Peniscola i Morella*; les cinc d'*Alacant*: *Alacant, Denia, Alcoy i Xixona*³³. Anota a continuació de cadascuna governació el número de ciutats, viles, llocs, aldees i alqueries que la formen.

³² No molts anys després canviarà d'opinió el pare Fullana en quant al nom i origen de la llengua parlada en l'antic regne de Valencia. Poden vore's uns articles del pare Fullana defenent que el valencià es llengua autònoma i no dialecte del català, publicats en *DIARIO DE VALENCIA*, els dies 19 i 28 d'agost de 1918, en els quals aclaria també que el valencià no procedix de la llengua d'Oc ni del Llemosí, sino del romanç o llatí vulgar que se parlava en esta regió.

³³ Falta la quinta governació.

“Per real decret de 3 de Giner de 1.822 fon dividit nòstre reyne en quatre províncies, que foren *la de Valencia, la de Castelló de la Plana, la de Xátiva y la de Alacant*” [Fullana].

I afig les fites de cadascuna de les quatre províncies que no tingue vigència mes que fins l'any següent 1823 en el qual al triomfar el sistema absolutista, tornaren les coses a com estaven abans de giner de 1822, es dir, a una sola província. En el poder, de nou, el sistema constitucional, a la mort del rei Ferran VII, en 1833, tornaren a la divisió del regne en províncies: en les tres províncies que persisteixen actualment, encara que en alguna diferència de límits i d'alguns pobles que han anat passant d'una província a l'altra. En 1834 fon declarada subsistent esta divisió de províncies i s'instituiren els Partits Judicials.

Anota, finalment, els monts, rius i riuets del Regne de Valencia, i tanca el pare Fullana son treball en les següents paraules, plenes d'humilitat:

“Ens sap molt de greu que lo temps, per una part, los límits tant estrets, com son los d'un *tema* pel Certamen dels Jòchs Florals, per altra, ens ajen constrenyut á tocar tant lleugerament tantes qüestions *geografich-historiques* d'este reyne de Valencia. No creem qu'este nòstre treball sigua una obra de mèrit, més si entenem que pòt servir molt bé d'ensaig a qualsevol altre treball qu'en lo pervindre es pugam mampendre”.

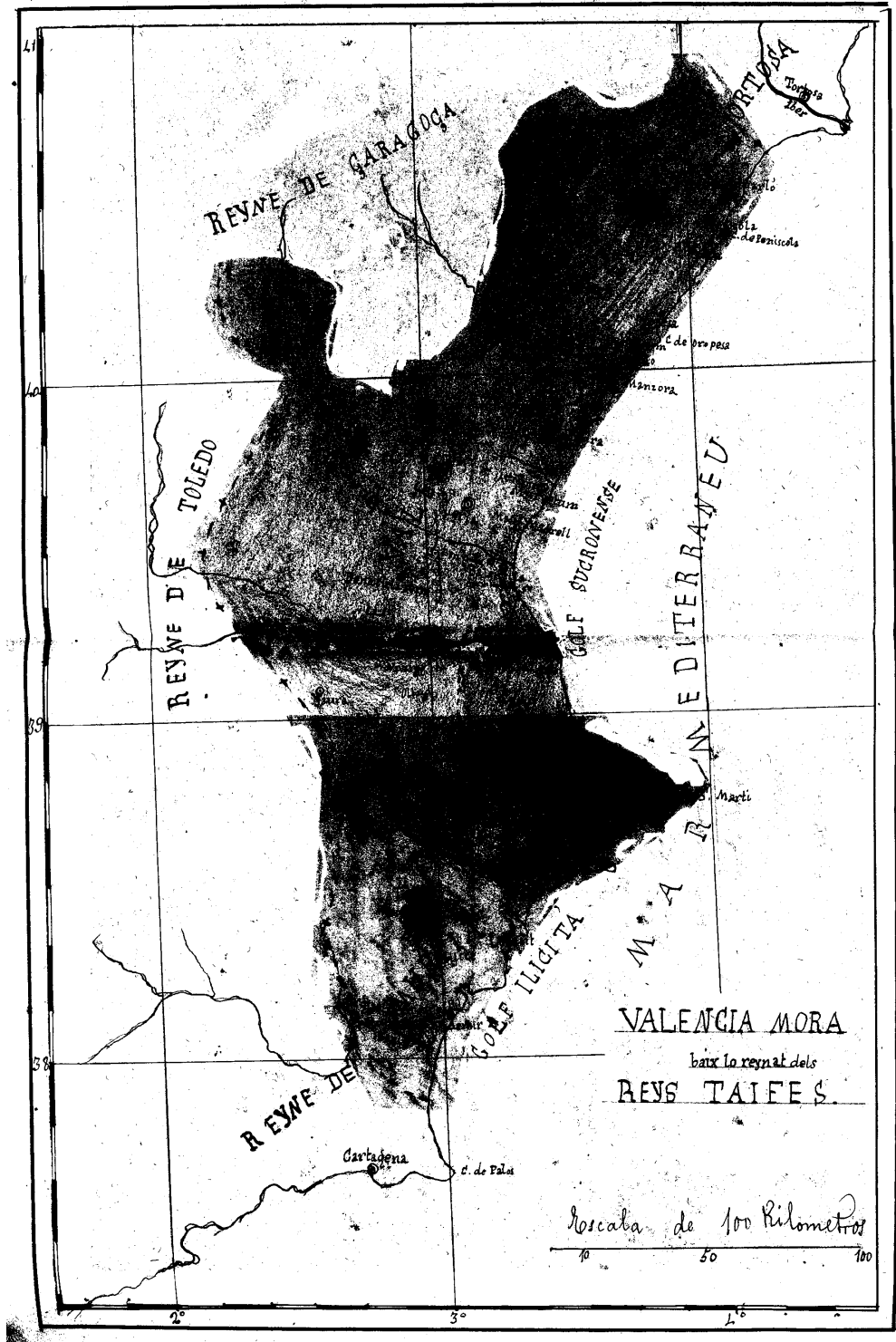
Corona el treball el mapa titulat: “VALENCIA CONTEMPORANEA”, que sembla un avesper de noms de pobles, que ben be poden ser els pobles de la Comunitat Valenciana de hui.

1.3. COMENTARIS

Nos hem estés un poc en el contingut d'este treball del pare Fullana, per moltes raons: Perque es el primer, dels que coneixem; perque es tambe el primer dels seus treballs premiats en el Jocs Florals; perque està inedit, i, per tant, es desconegut; pel mateix títol del tema i el seu contingut i el fet d'estar escrit en llengua valenciana; i per unes atres raons que deixem a la consideració del llector intel·ligent.

Com podem apreciar, i ho diu el mateix enunciat del tema, es tracta d'un treball de *geografia-historica* de l'antic Regne de Valencia, i està escrit en *llengua valenciana*, la llengua de l'antic Regne de Valencia i de l'actual *Comunitat Valenciana*. S'ajunten aci les dos preferències del pare Luís Fullana: *la llengua i l'història de la seua amada terra*. Reflectix, per tant, les dos grans característiques de la seua personalitat científica i cultural.

I hem de tindre en conte que el treball està escrit l'any 1906. El pare Fullana tenia 35 anys d'edat. Dedicat, casi fins a eixe moment, a donar classes de frances. Casi segur que no li quedaria massa temps per a estudiar història en la profunditat

que suponen un tema tan extens com el propost. No obstant, per a fer la síntesis que fa en el seu treball, i citar la quantitat d'autors que cita, dona a entendre que coneix bé l'història de València i que ha corregut, pam a pam, el seu territori.

Les primeres notícies que tenim dels seus inicis en l'estudi de la llengua valenciana són de 1902³⁴. Per tant es dels primers escrits en llengua valenciana, que coneixem, del pare Fullana. I el més llarg també, sobre tema no filològic. Lo que fa que l'escriptura i, en conseqüència, sa lletura siga més àgil, més llugera, més fluida, més natural.

Sent així que este treball es anterior a les *Normes Ortogràfiques* (1914) de Lo Rat Penat, a la seua *Gramàtica Elemental...* (1915), al seu *Vocabulari Ortogràfic...* (1921), a les *Normes de Castello* (1932), i a la seua *Ortografia Valenciana* (1933, 2^a ed.), es una bona mostra del valencià del pare Fullana, del de primera hora, del que es parlava en el seu poble, del que va dependre de la parla natural dels pobles que va recórrer³⁵, del que no estava condicionat per pressions estranyes, encara que, ho hem dit, en l'ortografia, se li nota l'influència dels companys i mestres de Catalunya i de Mallorca, pel desig de poder fer camí, tots junts, en la renaixença de la llengua.

Hem tingut interès en reproduir literalment alguns paràgrafs del text del pare Fullana, per si es te la curiositat de fer comparacions, segons lo que acabem de dir.

Com hem vist, acaba molt bé el pare Fullana el seu treball dient que l'ha tingut que "tocar tan lleugerament" i que no creu "qu'este nostre treball sigua una obra de mèrit", però enten "que pòt servir molt bé d'ensaiig á qualsevol altre treball qu'en lo pervendri es puga mampendre". Clar que s'han realitzat importants treballs, en l'evolució que ha tingut l'històriografia moderna, al menys en aspectes més puntuals i parcials. Però no deixa de tindre mèrit l'esforç de síntesis que fa Fullana per a donarnos una visió global de les mutacions geogràfiques-històriques que ha sofert el territori de l'antic Regne de València, a lo llarg de tants sigles.

Sense dubte que són de gran mèrit els set mapes que presenta al final de cadascuna de les èpoques. Donen una visió perfecta i clara del creixement i de la minva de pobles, segons els temps. A més, els mapes estan alluminats en colors, cosa llavors molt adelantada.

També l'any 1906 va prendre part en el Congrés internacional de llengua catalana, representant a València, juntament en Teodor Llorente Olivares. L'únic de València que va llegir una ponència³⁶. Lo qual vol dir que ja era gran el prestigi filològic de Fullana. L'hem relacionat en les persones i els cercles culturals de més prestigi, llavors, en València, Catalunya i Balears³⁷. Eixe any era President de Lo Rat Penat l'Excm. Sr. Josep Mª Ruíz de Lihory, Baró d'Alcalali³⁸.

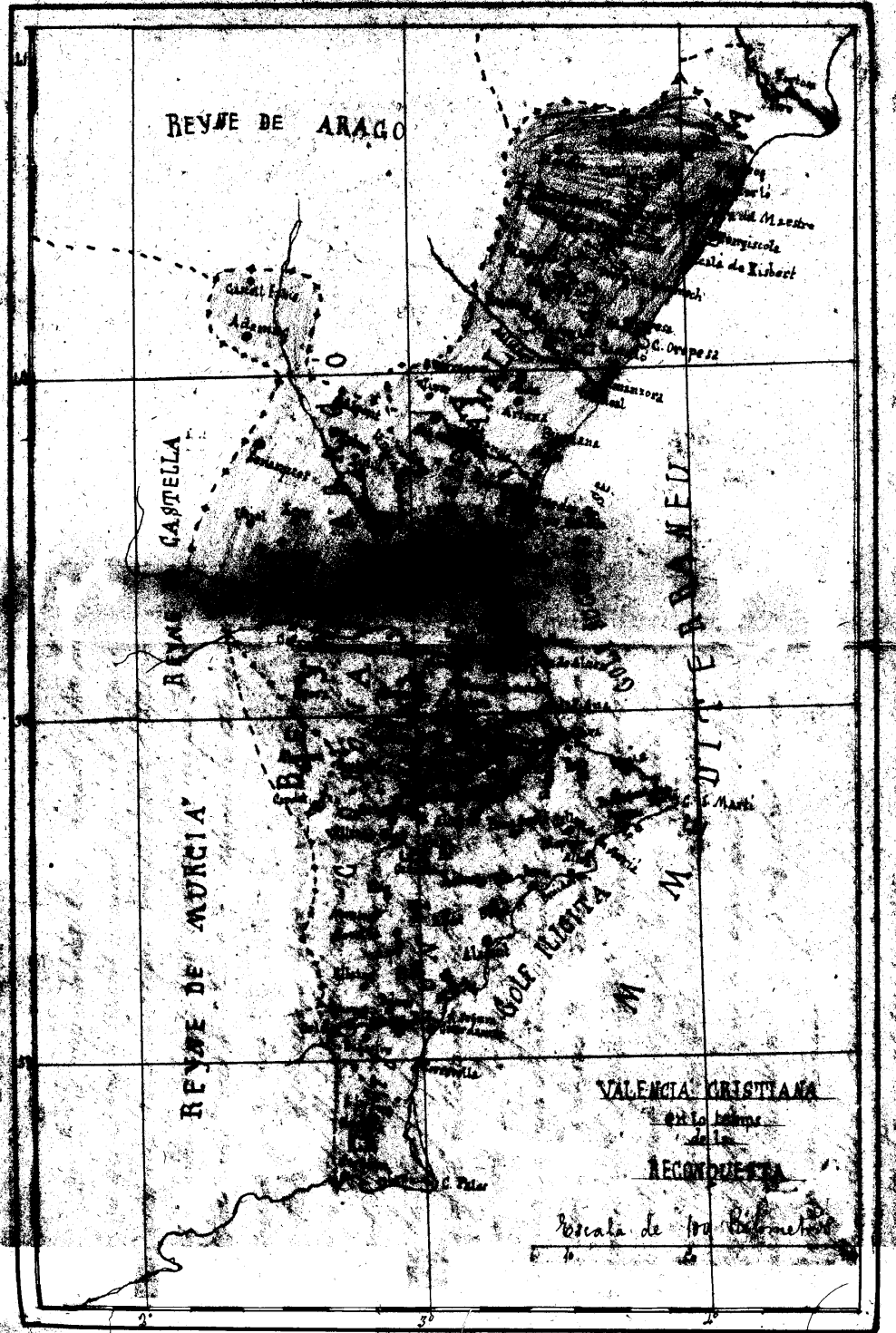
³⁴ Cf. Número 2. **EL PARE FULLANA**, de la Primera Part d'este nostre treball.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Cf. Número 3.2.1. de la Primera Part d'este nostre treball.

En carta del 22 d'agost de 1906, escriu el pare Fullana a son amic, el canonge de Mallorca, Mossen Alcover:

“Acabe de rebre un Ofici de Lo Rat Penat de Valencia en que lo President em comunica que ‘l’Honorable Consistori de Mantenedors dels Jochs Florals d’enguany m’ha adjudicat l’*Accesit*, al Premi ofert per l’Excm. Ajuntament de Valencia, per un treball titulat ‘Geografia historica del Reyne de Valencia’. Moltes gracias, porque yo no esperaba semblant mención honorifica”.

Ve citat este treball en la revista “*Archivo Ibero-Americano*”³⁹, encara que dient que va ser premiat en els Jocs Florals de 1905. Aixina mateix en la “*Enciclopedia Universal Ilustrada (Espasa-Calpe)*”, t. 25; i en “*Religiosos Ilustres...*”⁴⁰.

2. MORFOLOGIA DEL VERB EN LA LLENGUA VALENCIANA

2.1. DESCRIPCIO

No podem fer el retrat descriptiu d’este treball perquè no l’hem trobat.

2.2. CONTINGUT

Com este tema era un dels preferits pel pare Fullana, sí que coneixem el seu contingut. D’ell tracta ya en la segona part de la seua aportació al Congrés Internacional de la llengua catalana (1906): *Ullada General sobre la Morfologia Valenciana*⁴¹. Per supost, també en la seua *Gramatica elemental de la Llengua Valenciana* (1915). Però, sobre tot, en el discurs de presa de possessió del silló de la “Real Academia Española” (1928). Este discurs es va publicar, en Valencia, en la contestació de l’academic en Josep Alemany Bolufer⁴².

Encara que posa per títol *EVOLUCION DEL VERBO EN LA LENGUA VALENCIANA*, i el va pronunciar en llengua castellana, per a que l’entengueren tots, com s’ha dit, estava escrit en llengua valenciana i suponem que conté tota la matèria del treball presentat i premiat en els Jocs Florals de 1907. Inclús pot estar ampliada la matèria, i sense dubte perfeccionada, perquè es un dels últims treballs seus sobre tema valencià i, dirigit al cultíssim auditori al qual anava dirigit, s’esmenaria el pare Fullana en tot lo possible.

Desenrolla el treball, dividint-lo en nou punts:

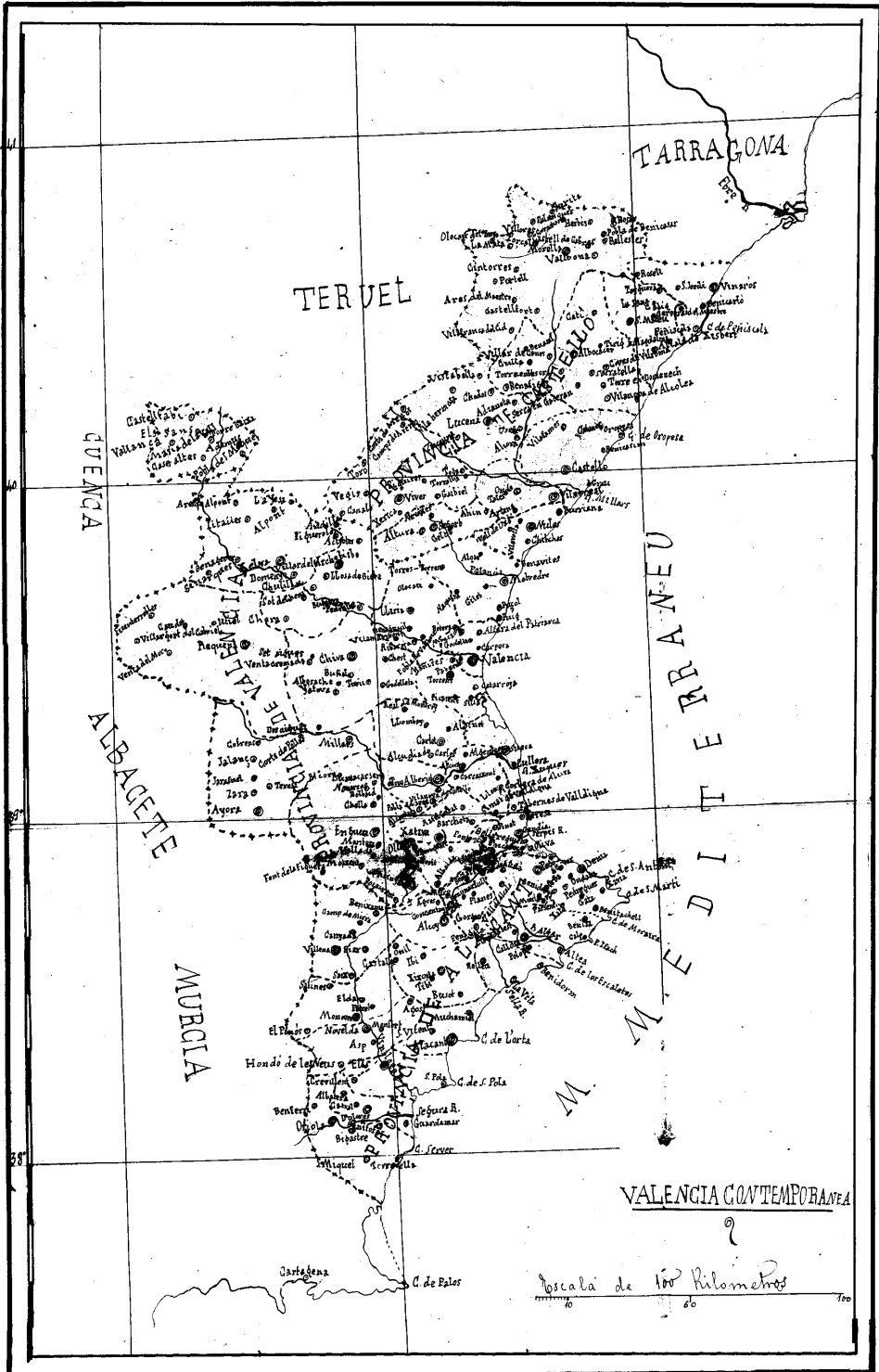
– *Elementos formativos de la flexión verbal*

³⁹ *ARCHIVO IBERO-AMERICANO*, año I, enero-febrero, 1914, tomo I, p. 247.

⁴⁰ C. ANGEL REOIG, *Religiosos Ilustres de las Seráficas Provincias de Valencia*, Petra 1988, p. 297.

⁴¹ Cf. LL. FULLANA, *Ullada general a la Morfologia Valenciana*, Valencia, 1908, SEGONA PART.

⁴² Cf. LL. FULLANA MIRA, *Discursos leídos ante la Real Academia Española*, Valencia, Imprenta de Emilio Camarasa, 1928.

- *Modificación de las raíces*
- *Origen y formación de los temas*
- *Desinencias personales*
- *Características temporales*
- *Verbos irregulares*
- *Verbos en tema en i*
- *Irregulares del tema en consonante*
- *Temas en u*

2.3. COMENTARIS

Este discurs del pare Fullana, i per tant el contingut del tema que havia desenvol·lat, fon molt elogiat pels entesos en la matèria i per la premsa de llavors. Presentem alguns testimonis:

“Fue oído con atención por el selecto público que llenaba el salón, que aplaudió el sabio trabajo del académico entrante”⁴³.

“El ilustre autor de la *Ullada general sobre la Morfología* leyó un notable discurso sobre el tema *Evolución del verbo en la Lengua Valenciana...* El trabajo leído por el P. Fullana es revelador de sus profundos conocimientos sobre la Lengua Valenciana, que le han permitido alcanzar tan alto prestigio, en sus estudios sobre la misma...”⁴⁴.

“El notable trabajo filológico el P. Fullana, escrito con singular sencillez y magnífica claridad, fue aplaudidísimo...”⁴⁵.

“El recipiendario P. Fullana leyó un notabilísimo trabajo acerca del tema *Evolución del Verbo en la Lengua Valenciana*. El discurso que constituyó un verdadero alarde de conocimientos gramaticales y lingüísticos en general, causó gratísima impresión en el auditorio... El P. Fullana fue muy felicitado por los concurrentes”⁴⁶.

“El P. Fullana dio lectura a un erudísimo discurso ante un público selecto que solícito le escuchó... Fue una documentadísima pieza de gran filólogo...”⁴⁷

En carta del 20 de desembre escrivia el pare Fullana a Mossen Alcover:

“He recollit pròp de *mil acepciones del verb fer*, arreplegadas d'ací i d'allà en lo llenguatge vivent d'este Regne”.

⁴³ *BOLETIN DE LA REAL ACADEMIA ESPAÑOLA*, desembre 1928, p. 689.

⁴⁴ “*ABC*”, 13 novembre 1928.

⁴⁵ “*EL SOL*”, 15 novembre 1928.

⁴⁶ “*EL NOTICIERO*”, 13 novembre 1928.

⁴⁷ “*LA NACION*”, 12 novembre 1928.

El verb es l'eix de l'oracio gramatical. Per a conèixer be una llengua i la seua evolució, es fonamental conèixer la morfologia dels seus verbs. El pare Fullana diu que n'ha arreplegat prop de mil accepcions en el llenguatge viu del poble, de qui es i qui fa la llengua.

Rao tenien els crítics en dir que el seu notable discurs era revelador dels seus profunds coneiximents sobre la Llengua Valenciana; i que va constituir en verdader alardo de coneiximents gramàtics i llingüístics; i que va ser una documentadíssima peça de gran filolec.

I, ademés, que estava escrit en singular senzillea i magnífica claritat. Volem destacar esta lloança al pare Fullana perquè creem que es una de les característiques peculiars seues. Com són característiques de la Llengua València, la senzillea i la clarietat d'expressió que te. Açò ho dia també el mateix pare Fullana, referint-se a la Llengua Valenciana: *Mes nostra llengua té per distintiu especial la dolçor i suavitat en sa Fonètica, la vivea, moviment, gracia i energí en sa expresió*⁴⁸.

La citada revista "ARCHIVO IBERO-AMERICANO" (t. I, 1914), fa referència ad este treball, com premiat en els Jocs Florals de 1907, però posant el títol en castellà i canviat: *Tratado del verbo en la Lengua Valenciana*; la mateixa revista (t. II, 1914) el dona com premiat l'any 1906; aixina mateix, en Teodor Llorente Falcó en el Prolec a la "GRAMATICA ELEMENTAL..." del pare Fullana, la "ENCICLOPEDIA UNIVERSAL ILUSTRADA", t. 25, i la revista "LA ACCION ANTONIANA", número extraordinari de 1929.

3. CARACTERÍSTIQUES CATALANES EN LO REYNE DE VALENCIA

3.1. DESCRIPCIÓ

Manuscrit inedit de 41 planes, tamany quartella, numerades en l'angul superior dret. Quadernets cosits en fil fi. La caligrafia es la pròpia del pare Fullana, en un gran esforç, a lo que es veu, per fer-la llegible⁴⁹.

En la portada s'escriu el "Tema" i el "Lema". Tema: *CARACTERÍSTIQUES CATALANES DINS LO REGNE DE VALENCIA*. Lema: *Son dos germanes ben avenues*. En la part superior, en lletra distinta, està escrit, en l'angul esquerre: *Jocs Florals de 1908*; i en l'angul dret: *Nº 38*. En la part inferior, en lletra del pare Fullana: *Tema presentat per l'Excim. Ajuntament de Barcelona als Jòchs Florals d'enguany, en la Ciutat de València*.

⁴⁸ LL. FULLANA MIRA, *Gramàtica elemental de la Llengua Valenciana*, València, 1915, Introducció.

⁴⁹ No trobaria amanuense per a que li'l copiara, com els de 1906 i 1911, o que, com a flare francisca pobre, no tindria diners per a pagar-li.

El títol del tema varia un poquet de l'enunciat en el Cartell d'estos Jocs Florals. El pare Fullana escriu: *CARACTERISTIQUES CATALANES DINS LO REGNE DE VALENCIA*. Canvia *EN* per *DINS* i *REYNE* per *REGNE*.

3.2. CONTINGUT

El mateix pare Fullana, en una chicoteta introduccio, nos dona, en resum, l'esquema del contingut del treball. Açò escriu:

“Son tant semblants les dos llengües, Catalana y Valenciana, com ho son les germanes, filles d'una mateixa mare. Esta mare tingué moltes filles, pero la n'òstra y la catalana son tant semejants, que no pareixen sino bessones. Els distintius de la una, distintius son també de l'atra. Totes dos es servixen d'uns mateixos sons, d'unes grafies, així com d'un lexich y una sintaxis, en diferencies dialectals, propies del clima, caracter y costums d'aquestes Regions.

Enumerar totes les caracteristiques catalanes, usades dins lo Regne de Valencia, equivaldria á escriure una 'Gramática Catalana', y despres d'escrita esta, posar en la portada 'Gramática de la Llengua Valenciana'.

Ya qu'els llimits tant reduits d'este 'Tema' no permet açò, indicarem les Caracteristiques Catalanes mes distintives de les dos llengües, y fet açò, creurem qu'hem cumplit lo desig del Excim. Ajuntament de Barcelona.

Per a mes claretat en este estudi, dividirem el treball en quatre parts, açò es: En Caracteristiques fòniques, grafiques, lèxiques y sintáxiques”.

En cadascuna de les quatre parts fa un estudi raonat de les caracteristiques comunes a les dos llengües, catalana i valenciana, acompanyat sempre d'eixemples de dintints pobles de les ter res valencianes, senyalant, moltes voltes, les corrupcions de la ciutat de Valencia i sa contornada, fent excepcio honorifica de Lo Rat Penat: *Excepcio feta de la Societat “Lo Rat-Penat”*, deixa escrit, al parlar de les caracteristiques foniques, en la Primera Part.

Presenta set caracteristiques foniques, huit grafiques, huit lexiques i set sintactiques, en els raonaments i els eixemples corresponents per a cadascuna. I acaba dient: *“En les caracteristiques indicades serán prou pera comprendre qu'el catala y el valencia son dos germanes ben avengudes”*.

3.3. COMENTARIS

Comprenem que l'introduccio que fa el pare Fullana ad este treball, i que hem transcrit, aixina d'entrada i a primera vista, pot resultar alarmant. Pero, tambe de bestreta, deixa les coses ben clares, per si acas, afegim nosatros. Estes son les primeres paraules del pare Fullana, en este treball: “Son tant semblants *les dos Llengües*, catalana y valenciana, com ho son les germanes, filles d'una mateixa mare”.

Esta doctrina la repetirà el pare Fullana en uns atres treballs posteriors. El fet de que tinguen característiques comunes no vol dir que depenguen una de l'atra, *les dos llengües*. Son semblants, con dos *germanes bessones*, pero distintes⁵⁰.

Mes alarmant encara podria resultar l'atra afirmacio: *Enumerar totes les característiques catalanes, usades dins lo regne de Valencia, equivaldria á escriure una 'Gramática Catalana', y després d'escria esta, posar en la portada 'Gramática Valenciana'*. Efectivament, aixina, a seques, esta afirmacio es molt forta.

Queda un poc explicada i suavizada l'afirmacio en la carta del pare Fullana a Mossen Alcover, de 6 de novembre de 1908:

"No sé si Vosté s'enadonaria qu'en los 'Jochs-Florals' d'enguany, celebrats en esta Ciutat, l'Honorable Jurat, ab la benignitat en qu'ha jutgat atres voltes mos treballs, me va adjudicar lo *Premi extraordinari*, cor responent al Tema presentat per l'Excm. Ajuntament de Barcelona que, com Vosté guardará memoria, era 'Caracteritiques Catalanes en lo Regne de Valencia'.

Vaig dividir mon treball en carateristiques *foniques, grafiques, lexiques i sintaxiques*.

En lo Prolec ó introducció d'eixe mateix treball, dia estes paraules: 'Escriure totes les caracteristiques catalanes usades dins lo Regne de Valencia, equivaldria á escriure una gramática catalana i posar en la Portada: *Gramática de la llengua valenciana*'. Tot açò per indicar que les caracteristiques catalanes son unes mateixes que les valencianes. Creia yo que l'"Honorable Jurat" no aprobaria esta afirmació meua, empero vaig vore demprés qu'estigué molt conforme".

Com una contestacio ad estos dubtes podrien ser les conferencies que donà el pare Fullana, en el "Institut d'Estudis Catalans", de Barcelona, del 10 al 13 d'agost de 1915, sobre els següents temes: *Diferències fonètiques, gráficas u ortográfiques, lèxiques i morfològiques, i sintáxiques, entre el valencià i el catalá*. "Estes conferencies varen ser molt aplaudides, i tambe comentades i elogiades en la premsa catalana d'aquell temps"⁵¹.

Aixina mateix les tres conferencies que va donar, entre març i abril de 1916, en la "Academia Valencianista" del "Centro Escolar y Mercantil", de Valencia, sobre el tema *Diferències dialectals en la llengua valenciana*, "que varen ser escoltades en gran interes per numerosissima concurrencia, i publicades el mateix any en la revista *Oro de Ley*, de Valencia"⁵².

⁵⁰ Cf. Articulos *Por la lengua*, del DIARIO DE VALENCIA del 19 i 28 d'agost de 1918; i *Gramatologia valenciana*, de LAS PROVINCIAS, d'abril i maig de 1919, a on expon els seus criteris sobre la Llengua Valenciana, rebutent als qui defenen que es dialecte del catala i parla de l'impossibilitat de que siga una mateixa l'ortografia del valencià com del catala i rebuja els catalanismes que s'introdueixen en el valencià, dient que es cosa que ni es deu ni es pot tolerar.

⁵¹ J.B. AGULLÓ PASCUAL, *Biografía de Lluís Fullana Mira, O.F.M.*, "del Senia al Segura", Valencia, 1998, p. 64.

⁵² Ibid.

Sobre el *análisis etimologic, fonic, grafic, etc.* ya li escriu en 1903 a Mossen Alcover, enviant-li alguns treballs sobre esta materia. Aixina com sobre el seu desig de fer estudis comparatius dels punts de coincidència de la parla valenciana, en la catalana i especialment en la mallorquina, com li escriu en carta de 29 de gener de 1907.

L'explicació clara pensem que la dona el pare Fullana en la seua conferència, de 1918, en la Diputació Provincial de València, en la qual, entre unes altres coses, va dir:

“La pretenció de molts catalans y també d'alguns valencians en voler nomenar llengua catalana al llenguatge valencià, nos pareix, com sempre nos ha peregut, pretenció desgavellada i molt fóra de raó.

Es que la llengua valenciana no's diferencia essencialment de la catalana —afegint els partidaires d'eixa opinió— i, per lo mateix, deu dir-se *llengua catalana* solament, tant la parlada en Catalunya, com la parlada en la regió valenciana. No's segueix la conseqüència. Ans al contrari, podíem també nosaltres, usant el mateix argument, invertir els termes de la premissa i traure per conseqüència que u i altre llenguatge podria nomenarse *llengua valenciana*. Encara qu'els valencians no tindran tal pretenció, i ni falta qu'els fa”.

Tambe clarifica el tema en uns altres treballs seus, com els ya citats del DIARIO DE VALENCIA, de 1918, i de LAS PROVINCIAS, de 1919, *Por la lengua valenciana* i *Gramatologia valenciana*, respectivament.

Com ultima observació, o comentari, hem de recordar que llavors el pare Fullana estava molt relacionat en Catalunya i els seus adalits culturals, per això escriuria: *Fet açò, creem qu'hem complit lo desig del Excm. Ajuntament de Barcelona*, el qual es qui presenta el tema i el premia. Sembla que vol quedar be en l'Ajuntament de Barcelona. Segons el cartell del Jocs Florals de 1908⁵³, numero 15, el Premi extraordinari consistia en “UN OBJECTE ARTISTICH, concedit per lo EXCM. AJUNTAMENT DE BARCELONA al autor del més complet y millor treball sobre'l tema: *Característiques catalanes en lo reyne de Valencia*”.

Estos estudis, com es natural, els aprofitarà el pare Fullana en uns altres treballs posteriors, com en la seua *Gramática...*, en el *Vocabulari...*, en la *Ortografia...*, etc. en

⁵³ Es el mes antic que tenim. Resulta interessant la pompositat del text de la convocatòria: “Doctes escriptprs, inspirats poetes y artistes de Valencia y son antich Reyne, de Catalunya, de les Illes Balears y de totes aquelles regions ahon sia coneguda y parlada nostra dolça llengua materna: Vos enviém nostre coral saludo de germanor.- Habent de celebrar aquesta Societat enguany per vigéssima/octova vegada, y baix la noble protecció del Excelentíssim Ajuntament de la Ciutat, la tradicional Festa dels Jocs Florals durant la Fira de Joliol, se complau, obedint lo mandat en sos Estatuts, en invitarvos á que vos dignéu pendre part en aquest honrós certamen, en el que tan prehuats lloers conqueriréu sens dubte.- Al efecte, ‘Lo Rat//Penat’ desitja, que allumenat vostre seny per la sabiesa y encés vostre cor per lo sagrat foch del patriotisme, vingáu a la justa, ateninvos al següent = C A R T E L L =”.- Es admirable el sabor de “germanor”, d'aproximació, d'unio, de bona voluntat, d'esta crida. Est es l'ambient que viu el pare Fullana: de bona voluntat pel conreu de la llengua i cultura valenciana. Naturalment que ha anat canviant la forma de convocatòria dels cartells dels Jocs Florals, pero encara conserven hui el seus estil d'elegancia, categoria i solemnitat.

els quals anira millorant-se i corregint-se, sent l·logic en les seues teories sobre l·evolucio del llenguage.

Trobem citat este treball en la revista "ARCHIVO IBERO-AMERICANO", t. II, 1914, en el titol un poc canviat: *Caracteristiques catalanes usades en lo Reine de Valencia*, i premiat l'any 1907. En el mateix titol i any, en "LA ACCION ANTONIANA", Extr. 1929; i en "RELIGIOSOS ILUSTRES...". Tambe en la "ENCICLOPEDIA UNIVERSAL ILUSTRADA", t. 25: en este titol i any: *Caracteristiques catalanes en Valencia (1907)*.

4. ESTUDI SOBRE FILOLOGÍA VALENCIANA

4.1. DESCRIPCIO

Tampoc hem trobat l'original d'este treball, pero el pare Fullana li parla d'ell a Mossen Alcover, en la carta del 20 de decembre de 1909: *Enguany torná á premiar-me lo Consistori dels Jochs Florals de Valencia ab lo primer premi, un Treball titolat: "Treball sobre filologia valenciana"*.

Este treball se publicà en Valencia, l'any 1912, en el "Establiment Tipografich Domenech", en la següent portada: *ESTUDI / SOBRE / FILOLOGÍA VALENCIANA / PER / FRAY LUIS FULLANA MIRA / PREMIAT EN LOS JOCHS FLORALS DE 1909 / DE LA REVISTA "LO RAT-PENAT" / VALENCIA / ESTABLIMENT TIPOGRAFICH DOMENECH / Carrer del Mar, 65 / MCMXII*⁵⁴

El mateix pare Fullana el cita, en este titol i any d'impressio, en *Obres del mateix Autor*, en uns atres llibres seus.

4.2. CONTINGUT

Volem supondre que conté el treball premiat en el Jochs Florals, tal com diu la portada. Es tracta d'un volum de huitanta planes impreses, tamany quartella. En canvi el pare Fullana li parla a Mossen Alcover d'un *Treball*, encara que en el titol escriu *Treball*.

4.3. COMENTARIS

De la BIOGRAFIA DE LLUÍS FULLANA MIRA O.F.M.⁵⁵, recentment publicada, arrepleguem els següents comentaris ad este treball:

⁵⁴ Es curios observar cómo figura en la portada d'esta publicacio la següent nota: *De la Revista "Lo Rat-Penat"*. Recordem l'interés de Constanti Llombart per la publicacio d'esta revista, de la qual va apareixer el primer numero l'any 1874. Vegeu el Numero 1 de la Primera Part d'este nostre treball.

⁵⁵ J.B. AGULLÓ PASCUAL, *Biografía de Lluís Fullana Mira O.F.M.*, "del Senia al Segura", Valencia, 1998, p. 90 s.

– “Estudi sobre Filologia Valenciana”

Tambe premiat en els Jocs Florals de 1909 i publicat en 1912.

Es el primer treball important que coneixem. En ell aplica i recopila el pare Fullana gran part dels estudis fets i dels articulets anteriors. Es un volum de 78 pàgines, tamany quartella, que dividix en dos parts: en la primera estudia el “*Orige y Formació d'esta Llengua*” i en la segona la “*Fonetica y Ortografia*”.

En quant a l'orige del valencià deixa ben clar que procedix del llatí vulgar o *baix llatí*, com les demes llengües germanes: la castellana, la francesa, l'italiana i la portuguesa, i senyala les diferències que te en la catalana, principalment a partir del segle XIV.

Fonamenta la formació d'esta llengua en quatre lleis morfològiques: d'*escap-samet*, d'*estalvi de forces*, d'*eufonia* y de *distinció*, i explica, per espai de trenta pàgines, cadascuna d'estes lleis, omplint les pàgines d'exemples comparatius entre el llatí i el valencià, fent vore el procés evolutiu de la formació de cada paraula valenciana des de la seua corresponent llatina.

Axi mateix, en la segona part, estudia els sons que s'usen en el valencià; i dona regles per representar gràficament eixos mateixos sons, “tenint en conte la etimologia y l'us dels nostres escriptors, á fi d'escriure ab propietat y correcció”, diu.

Seguix el sistema de confirmar la regla en el corresponent exemple. I s'esten en la cita d'autors, des del segle XV al XIX, per “fer notar l'horrorosa confusió en els nostres escriptors, tant antics com moderns”.

Acaba dient que ell es el primer a qui li pareix incomplet este treball, pero que ha complit el propòsit d'encendre una llumeta per a que els demes deixen de caminar tan a fosques. I te la valentia d'eixir al davant del disjut que a alguns els ocasionarà les seues normes d'ortografia:

“Es veritat, qu'en l'us d'algunes grafies nos separém prou de l'opinió ó pràctica d'alguns escriptors nostres, meritissims per cert; mes com es pòt vore, llegint ab paciència este treball, no nos separem de la generalitat d'ells mes qu'en l'inconstància, en l'instabilitat y en la confusió qu'ells han sembrat en la nostra ortografia... De manera, que nosatros no intentem mes que fer vore la lamentable confusió que sempre ha reynat y continua encara en la nostra ortografia; y proposem, al mateix temps, els mijos més apropòsit pera fer desaparèixer eixa confusió...”

Rao tindria el pare Fullana quan li comunica a Mossen Alcover, a 20 de desembre de 1909, que li han premiat este treball, sense amagar la seua insatisfacció: “Clar, com en la tèrra dels segos el tòrt es el Rey...”.

Pense que no queden molts comentaris mes que fer.

D'este treball s'han fet distintes reproduccions en facsimil, fins no fa massa temps, lo qual indica que continúa interessant el treball.

Ve citat també en la revista "Archivo Ibero-Americano", t. I (1914) en el títol: *Tratado de Filología Valenciana*, i premiat en 1908; en en t. II de la mateixa revista, es cita en el títol correcte, però com premiat l'any 1908. Aixina mateix, en "La Acción Antoniana", Extr. 1929. En "Religiosos Ilustres...", en el títol: *Estudi sobre la Filologia Valenciana*, premiat en 1908 i publicat en 1912.

5. ESTUDI BIOGRAFIC Y CRITIC DEL HISTORIADOR PERE ANTONI BEUTER

5.1. DESCRIPCIO

Es un treball de setantatres planes, tamany quartella, de quadernets cosits en fil fi. Deu de faltar l'última plana de la conclusió, que resta incompleta. La caligrafia es d'algun amanuense.

En la portada, en lletra gran i vistosa està escrit: "Tema / ESTUDI BIOGRAFIC Y CRITIC / del historiador / PERE ANTONI BEUTER / L e m a / Treballem per la Patria". Al mig de la part superior diu: "Jochs Florals 1911"; i a l'angul superior dret: N° 37; en l'angul esquerro inferior hi ha uns paperets en el numero 111; escrit a llapis: "Accesit".

5.2. CONTINGUT

Dividix el pare Fullana el treball en quinze apartats o capítuls: *I. Notes giogràfiques; II. Notes bibliogràfiques; III. Lloances mereicides; IV. Errors de Beuter; V. Primers pobladors d'Espanya; VI. Venguda dels Ibers, celtos y celtibers en Espanya; VII. Venguda de Noé en Espanya y fundació de algunes ciutats; VIII. De les ciutats de Denia y Llíria; IX. Poblacions edificades pels fingits reys; X. Rius d'Espanya; XI. La gran seca; XII. Venguda dels fenicis; XIII. Venguda dels grecs; XIV. Cartaginesos y Romans; XV. Conclusió.*

En el capítul I el pare Fullana dona unes referències sobre la vida, estudis, carrecs i categoria social i eclesiàstica de Pere Antoni Beuter, dient que estava "destinat per Deu nostre Senyor pera ser una estèla de primera magnitud".

En el capítul II anota les principals publicacions de Beuter, detenint-se en "l'obra que sense dubte el feu célebre, entre tots els escriptors de son sigle": *Historia General d'Espanya y particular de Valencia*. Segons el pare Fullana, esta obra estava escrita en valencià i després la va traduir l'autor al castellà. Va publicar la primera part en el títol *Primera Part de la Historia de Valencia*, en la que "tenim un tresor de llengua valenciana" (Fullana).

El capítul III el dedica Fullana a referir les lloances, d'importants personalitats, que han mereixcut les obres de Beuter, i conclou: *Les edicions castellanones son considerades com clàssiques y la Real Academia de la llengua Castellana les ha declarades*

autoritat en assunts de llenguatge. Mes ahon entenem qu'está lo merit verdader de Beuter, considerada la seua obra en relació al llenguatge es en l'edició Valenciana. Pocs llibres s'han escrit ab tanta purea de llenguatge com la Primera Part de Beuter. Obra de tant gran valor lliterari, bé valia la pena de ser reeditada pels amadors de les glories valencianes.

En el capítul IV, que el dedica als *Error de Beuter*, diu que li resulta estrany còm Beuter i uns atres autors del seu temps, cauen en l'error de fiar-se de la folla fantasia de Aní de Veterbo que "inventà la venguda de Tubal en Espanya, y fins la de Noé, son avi, la classe de gents que l'acompanyaven y una genealogia de vintidós reys batejats per ell mateix" (Fullana). D'esta opinio es tambe el canonge Roc Chabás.

Tanca este capítul Fullana presentant practicament la materia del seu treball. Escriu:

"Examinarem, encara que siga mes que de pas els principals error en qu'encorregué nostre Beuter, per sa bona fé, possant de relleu les llegendes y quantes falories y falsies deixa consignades en la seua *Historia*. Mes... nos llimitem solament á estudiar l'Historia de Beuter en quant es referix als *Temps primitius* y á la *Edat antiga* que es hon abunden els errors en nostre Beuter. Per lo tant, farem una investigació de quins foren els primers pobladors d'Espanya: parlare, demprés dels ibers, celtos y celtibers y finalment, nos ocuparem dels fenicis, dels grecs, dels cartaginesos y dels romans, pero ronegament en aquells punts y en aquelles questions ahon nostre Beuter s'esvará y encara que sempre de bona fé, s'apartá de la veritat, segons es pot comprobar per la critica moderna".

Dels capítuls V al XIV complix Fullana el seu proposit. Aprofita el capítul XV, o *Conclusió*, per a justificar lo que ha escrit i posar de relleu l'estima i el bon concepte que te de les seues obres, aprofitant-se d'elles sempre que li ve a ma. Esta es la conclusio del pare Fullana, al seu treball, de la qual falta alguna plana, per lo que resta incompleta:

"Tal volta, al llegir algú este nostre *Juí critic* de Beuter, crega que lo nostre intent no ha segut atre que fer una crítica *mossegadora* del benemerit escritor Valenciá. Si tan cosa aplegara á passar per la ment d'alguns llegidors d'estes planes li declarem que no ha segut eixe nostre proposit, sino el de fer coneixer mes a Beuter y poderlo llegir ab mes seguritat y ab mes profit. En molt mes gust que censurar á Beuter, com ho hem fet en algunes coses, haverem escrit la seua Apologia, pero hem cregut mes profitós per als amadors de les nostres glories fer lo primer que lo segon, sense que per aixó hagem menyspreuat la gloria que ab tant de merit es guanyá Beuter. Som entusiastes y admiradors d'este sabi valenciá, hem aprofitat quantes ocasió nos han presentat per lloarlo, com es digne; pero ara era precis posar de relleu...".

5.3. COMENTARIS

En data de 7 d'agost de 1911, la direccio de Lo Rat Penat cursava al pare Fullana el següent Ofici:

"LO RAT-PENAT / Societat de Amadors / de les / Glories valencianes / Reg. al núm. 153. (Hi ha un sagell)

L'Honorable Consistori de Mantenedors dels Jochs Florals d'enguany ha concedit a V. S. l'Accesit al premi ofert per la Excma. Diputació provincial de Barcelona, a la millor "Biografia del historiador Pere Antoni Beuter, per son treball titolat 'Treballem per la patria'.

Lo que m'honra en comunicar á V.S. pera son coneiximent.
Deu quart á V.S. ms. as.
Valencia, 7 Agost 1911.

Lo President (Firma ilegible) Lo Secretari, Manuel Tetuá.
Rvdo. P. Lluís Fullana".

Per est Ofici, puix, sabem que el tema estava proposat per l'Excma. Diputació provincial de Barcelona; que el pare Fullana va concursar en el Lema *Treballem per la patria*; i que se li otorgà el *Accesit* al premi, en els Jocs Florals de 1911.

De Pere Antoni Beuter sabem que va ser historiador, teolec i primer croniste del Regne de Valencia, entre ultims del sigle XV i primera mitat del XVI. "Presbitero, beneficiat de la Seu (1528), predicador del municipi (1530) i canonge, fon capella del cardenal Erardo de la Marca -arquebisbe absentiste de Valencia- i protonotari i predicador apostolic per nomenament de Paulo III. Doctor en Teologia per l'Universitat valenciana, ocupà discontinuament diverses catedres d'esta Facultat en el Studi General"⁵⁶. Ya hem dit que de tot aço parla tambe el pare Fullana en els tres primers capituls d'este treball.

Figura entre els autors consultats i citats pel pare Fullana en son treball *Geografia històrica del Reyne de Valencia*⁵⁷. Tal vegada est estudi, tambe premiat pels Jocs Florals, li donara peu al pare Fullana per l'estudi critic que fa de Beuter.

Este treball ve citat en la revista "Archivo Ibero-Americano", (t. I, p. 247, 1914), en el titol: "*Juicio crítico bibliográfico de Pedro Antonio Beuter, premiado en los Juegos Florales de Valencia en el año 1908*"; tambe en el t. II, (p. 157), en el titol: "*Crítica sobre la vida y escritos del historiador Pedro Antonio Beuter*", i com a premiat l'any 1911. En *Vida y obra del Escritor Luis Fullana Mira*, citant a "Archivo Ibero-Americano", t. I, figura com premiat l'any 1908, i diu l'autor: "De este estudio sobre el historiador Beuter, se servirá el P. Fullana para su trabajo sobre los '*Virreyes de Valencia*'. Igualmente en '*Los Tartesios en España*'"⁵⁸.

⁵⁶ GRAN ENCICLOPEDIA DE LA REGION VALENCIANA, Valencia 1973, t. 2, p. 175.

⁵⁷ Cf. El numero 1.2. de la Segona Part d'este nostre treball.

⁵⁸ B. AGULLÓ PASCUAL, *Vida y Obra del Escritor Luis Fullana Mira*, Alicante, 1975, p. 153.

6. ESTUDIO CRITICO SOBRE LA ANTIGÜEDAD DE LA CIUDAD DE JATIVA, EN QUE SE PRUEBA SER LA ANTIGUA SETABIS DE LOS IBEROS

6.1. DESCRIPCIO

Tampoc hem trobat este treball, per lo qual no res podem dir de les seues caracteristiques.

Perque hem vist, en l'Archiu de Lo Rat Penat, en la caixa dels Jocs Florals de 1912, uns atres treballs en este mateix titol,ensem que va ser premiat en dit any.

6.2. CONTINGUT

El pare Fullana en el seu treball *Geografia històrica del Reyne de Valencia*, premiat en els Jocs Florals de 1906⁵⁹, fa referència, mes o manco directa, ad este tema.

Parlant de la *Epoca Primitiva*, i de les principals poblacions fundades en temps dels Ibers, escriu lo següent:

"Sethab. Creu Diago qu'este fon lo nòm primitiu de Xátiva, dita en temps dels Grechs y dels Romans *Setabi* y *Saetabis*. També sosté dit autor que la fundá lo rey espanyòl, nomenat Hercules Hegipciá, uns 17 sigles ans de Jesucrist. Y es funda en una pedra ó llápida qu'es descubrí en son temps, la qual diu així: *Setabis Herculea condita divina manu*; lo qual vòl dir en valenciá: Setabis (Xátiva) es una ciutat fundada per Hercules"⁶⁰.

Sitana. Avieni, després de haver parlat de l'antiga *Hemeroscopeion* (que hui diem Denia) seguix dient que mes avant es tròva la ciutat *Sitana* (civitas Sitana), així dita pels Ibers á causa de sa proximitat a un riu nomenat *Sitanus* pel mateix Avieni. Ghebard diu que la ciutat Sitana no pòt ser altra que Cullera. Per lo tant, s'equivoca Monreal al afirmar que *Sitana* es Gandía. També vá mal encaminat nòstre Escolá, al sostindre que Sitana es Xátiva, com vorem en la següent época".

En la *Epoca fenici-grech-cartaginesa*, parlant de les principals poblacions de la *Regio Contestana*, escriu:

"Setabi. Esta ciutat que no es altra que la de Xátiva, en la provincia de Valencia es, així matyeix, la *Sethab* primitiva, com afirma Diago, en los Anales.

⁵⁹ Cf. Numero 1 de la Segona Part d'este nostre treball.

⁶⁰ En tot el respecte al pare Fullana, que era un bon llatí, hem de dir que la traducció que fa de l'epitafi de la llápida es molt lliure. Efectivament la llápida fa creure que Setabi (hui Xativa) va ser fundada per Hercules Hegipcia, pero la traducció literal del llatí seria: *Setabis (Xativa) de Hercules fundada por divina mano*, o tabe: *Setabis (Xativa) fundada per la ma divina d'Hercules*.

Alguns han cregut que esta es l'antiga *Civitas Sitana*, y llur error está en la mala interpretació del text d'Avieni que deu dir *Attolitur inde se Sitana civitatis / Propinquo ab amne sic vocata hiberis*. El qual text vol dir en la nostra llengua: Mes avant es trôba la ciutat Sitana, així dita pels *Ibers* a causa de sa proximitat á un riu de son mateix nom. Empero molts, y entre'ls nostre Escolá, interpreten *Setaba*, en llòch de *Sitana*; mes, ¿còm es possible que Avieni es referira á Xátiva, siguent així que no descriu mes que les ciutats marítimes y no les interiors, com ho es Xátiva una de elles? Ya hem probat, en la época primitiva que *Sitana civitas* no era altra que Cullera, y lo riu del qual prengué lo nom (Sitanus) no pòt ser altre qu'el *Xuquer*".

Tambe en la *Epoca Romana*, referint els pobles de la *Regio Contestana*, torna a escriure:

"*Setabis*. Segons Estrabó deu escriures sense diptong de *ae*, y segons Othlomeu *Saetabis* ab tal diptong, com afirma Ortell. Esta es l'antiquissima *Sethab*, y correspòn á la ciutat de Xátiva".

Setabacula es la ciutat que hui diem Alcira, com es dedux de la major part dels geografos antichs, y sobre tot del pare de tots ells, Estrabó. *Setabacula* vol dir: *Xátiva la Xicoteta*, y els romas li donaren este nom per sa proximitat a Xátiva.

Alguns creuen que *Setabacula* correspòn a Xátiva y no a Alcira, y s'enganyen llastimosament, com es pòt vore en Chabás y altres mil".

I de la *Epoca Mora*, escriu el pare Fullana:

"Finalment, en molts pòbles que ja existien á la venguda dels mòros vullgueren canviarlos lo nom. D'estos son els següents... *Al-Gecirah* ans *Setabacula* y ara *Alcira*".

¿Podria ser este el contingut, mes o menys, del treball del pare Fullana premiat en els Jocs Florals de 1902? Per lo que es referix a la confusio i distincio, entre *Setabis* i *Setabacula*, direm alguna cosa, seguidament.

6.3. COMENTARIS

En la revista "Archivo Ibero-Americano" (t. I, p. 247) se cita este treball en el titul que nosatros hem pres, pero com premiat l'any 1911. Ya hem dit per qué creem que va ser premiat l'any 1912.

En la mateixa revista (t. II, p. 157), anotant les obres del pare Fullana, s'escriu: "...y en castellano: *SETABIS, ¿a qué población moderna corresponde esta vetusta ciu-*

dad, y cuál fué la antigua SETABICULA de los Romanos?", dient que està inedita i que va ser premiada en els Jocs Florals de València de 1910.

Ací tenim la clau del tema i per qué hem pensat que podria correspondre, en part, a lo que ya explicava el pare Fullana en son treball *Geografia històrica del Reyne de València*.

No hem vist citat el treball en les obres a les quals nos hem referit en uns atres llocs.

7. CATALECH BIOGRAFICH DELS VIRREYS DE VALENCIA

7.1. DESCRIPCIO

Tampoc hem pogut tobar l'original d'este treball del pare Fullana, pero tenim moltes notícies d'ell. La primera es el següent Ofici de Lo Rat Penat:

"LO RAT.PENAT / Societat de Amadors / de les / Glories valencianes / Reg. al Núm. 108. (Hi ha un sagell)

L'Honorable Consistori de Mantenedors dels Jochs Florals de present any, ha cocedit a V.R. lo premi ofert per la Ecma. Diputació Provincial de València per son treball 'Catalech biografich dels virreys de València',

Lo que m'honra en comunicar a V.R. pera son coneiximent y efectes.
Deu vos quart ms. as.
València, Agost 1916.

Lo President (Firma illegible) Lo Secretari (Firma illegible)

Rvdo. P. Lluís Fullana".

Una atra de les primeres notícies la trobem en la revista "Archivo Ibero-Americano":

"El 31 de Julio [1916] se celebró en el Teatro Principal de Valencia la fiesta de los Juegos Florales, en los cuales se dieron a conocer los trabajos premiados. Entre los premios extraordinarios se concedió el premio de la Diputación Provincial, consistente en la impresión de 500 ejemplares de la obra sobre el tema Catálogo biográfico de los virreyes del reino de Valencia, al trabajo que presentó el P. Fullana, y sabemos que ya está en curso de estampa y pronto tendremos ocasión de ocuparnos de ella"⁶¹.

Una altra notícia, ja posterior, nos la dona el cronista de València S. Carreres Zacarés, en el proleg a l'obra de Josefina Mateu Ibars *Los Virreyes de Valencia*:

“Si exceptuamos la obra que empezó a editar el Rvdo. P. Luis Fullana, O.F.M., premio de la Diputación Provincial de esta ciudad, que no solamente no se acabó de publicar, sino que casi toda la edición se inutilizó, siendo contadísimos los ejemplares existentes, no conocemos ninguna otra obra impresa sobre esta materia”⁶².

Igualment, la mateixa autora del citat llibre, Josefina Mateu Ibars, en la pàgina 39, escriu:

“El estudio general de los Lugartenientes había de hacerlo el franciscano R. P. Luis Fullana Mira en su obra *Historia de los Virreyes y Capitanes Generales de Valencia*, premiada y comenzada a publicar, de la cual llegaron a imprimirse 416 páginas, pero cuya edición se perdió, salvándose sólo tres ejemplares, uno en poder del autor, luego en el de sus familiares; otro en el de Don Salvador Carreres Zacarés, y el tercero en el de Don Vicente Ferrán Salvador, ambos en Valencia.

La bibliografía que utilizó el P. Fullana fue, principalmente: Diago, *Anales del Reino de Valencia*; Beuter, *Crónica general de España*; el *Aureum Opus*; la *Crónica seráfica*, de Jaime Coll, y la *Historia de Jaime I el Conquistador*, de Tourtoulon”.

Després donarém raó d'unes altres notícies sobre esta obra del pare Fullana.

7.2. CONTINGUT

Josefina Mateu Ibars, a continuació del text que acabem de citar escriu: “Sobre el ejemplar de la obra de Fullana que posee Don Salvador Carreres Zacarés ha sido formada la siguiente relación de contenido”, anota els títols i subtítols, a modo d'índex o esquema, de cadascu dels XVII capítuls impresos del pare Fullana, que no creem necessari copiar per la seua extensió i perquè allí es pot consultar, i acaba dient:

“Fallecido el ilustre gramático e historiador valenciano —fue académico de la Real de España—, sus papeles quedaron en Madrid, donde residía, habiendo pasado posteriormente a poder del Ayuntamiento de Valencia. El estudio del P. Fullana agotó la parte genealógica de los antiguos Procuradores a base del Archivo del Reino de Valencia, principalmente. Sus noticias han sido extractadas y aprovechados sus documentos para la formación de las nóminas de los Procurado-

⁶² J. MATEU IBARS, *Los Virreyes de Valencia / Fuentes para su estudio*, Valencia, 1963, p. 15.

res de los siglos XIII a XV. El mismo Fullana Mira, en su *Historia de la Villa y Condado de Concastaina*, dio diferentes noticias sobre los Corella, que utilizamos en su lugar, así como en *La Casa de Lauria en el Reino de Valencia*, publicado en *III Congreso de Historia de la Corona de Aragón*".

Potser que també aprofitara el pare Fullana est estudi i els documents als quals es referix J. Mateu Ibars en la *Historia d'Ontinyent*⁶³, recentment editada per la Caixa d'Aforros d'Ontinyent. Seria cosa per a estudiar.

7.3. COMENTARIS

Josefina Mateu Ibars —dit siga de pas, el seu il·lustre pare En Felip Mateu i Llopis, finalment fa només uns mesos—, va ser alumne de valencià del pare Fullana, en l'Universitat de València, amic i admirador seu, molt honradament, cita multitud de voltes l'aprofitament que fa en la seua obra d'este treball de Fullana. Poden vore's els capítuls I al V i les corresponents notes, de la seua citada obra i el "Índice de Autores, Revistas y Corporaciones".

Abans de ser premiat este treball del pare Fullana, en Teodor Llorente Falcó, en el Prolec a la "Gramática elemental...", en 1915, ya fa referencia d'ell:

"Actualment porta entre mans una Història de tots els virrey de València, que, per la seua documentació, donará molta llum a punts encara no prou aclarits de nostres gloriosos anys".

El 29 d'abril de 1945, "A B C" de Madrid publica una entrevista d'Angeles Villarta al pare Fullana en la qual diu:

"Terminó de escribir los "Virreyes de Valencia", cuatro tomos, que necesitan veinticinco años de investigación en los Archivos de la Corona de Aragón, Histórico Nacional, Regional de Valencia, y del Beato Patriarca. Del primer archivo había hecho más de 23.000 papeletas".

Efectivament, en *BIBLIOTECA LLUIS FULLANA I MIRA / MANUSCRITS*, de la Biblioteca Municipal de València, se poden llegir 27 numeros, que corresponen a unes atres tantes carpetes, quasi tots, en el mateix epigraf: *Virreyes de Valencia*.

En el *Compèndi de la Gramàtica Valenciana*, València 1921, del pare Fullana, en *Obres del mateix Autor*, s'anota: "*HISTORIA DE LOS VIRREYES DE VALENCIA*. Tres tomos. València. En prensa". Mentre que en el mateix apartat de *Temes Pràctics per a l'ensenyança de la Llengua Valenciana*, València 1926, ya no se fa la referencia d'esta obra.

Ve citat este treball, entre les obres del pare Fullana, en el "Diccionario Enciclopédico Abreviado", Espasa-Calpe, Madrid 1957, t. IV; en "Religiosos Ilustres..."; en la "Gran Enciclopedia de la Región Valenciana", t. 4, Valencia 1973, com publicat en 1936; en "La Acción Antoniana", Extr. 1929, entre les obres en publicació.

8. ELECCIO MES PERFECTA DE CINQUANTA TEMES GRAMATICALS ESTIL OLLENDORF, AHN, BENOT, ETC., ESCRITS EN VALENCIÀ VULGAR I GIRATS AL VALENCIÀ CLÀSIC DE 'TIRANT LO BLANCH'

8.1. DESCRIPCIO

Per fer el retrat d'este treball, només tenim el Cartell dels Jocs Florals de 1924, a on en el número XV dels premis extraordinaris, s'anota este tema, com presentat per l'il·lustre patrici valencià En Gaeta Huguet, i dotat en cent lliures valencianes per a ajudar a l'impressió. Seguint al títol es fa la següent observació: *Anirám precedits d'una llistó lèxica de dos columnes. En una, constarán los mots, giros, frases, diccions, tretes del llibre de Martorell, i en l'atra, sa equivalència en valencià vulgar. Sols en lo cas de no trobar en nostre parlar vulgar paraula que traduixca be alguna clásica, será permés fer us d'alguna atra llengua neo-llatina.*

En la revista "La Acción Antoniana", setembre de 1925, es dona esta notícia:

"Merecido premio.— En los Juegos Florales celebrados el pasado Agosto con motivo de la Feria, le ha sido otorgado el premio ofrecido por Cayetano Huguet, al M. R. P. Luis Fullana que desarrolló el tema siguiente: 'Elección mes perfecta de cinquanta temas gramaticals estil Ollendorf, Ahn, Benot, etc., escrits en valencià vulgar i girats al valencià clàsic'⁶⁴.

Tambe tenim el llibre del pare Fullana titulat *TEMES PRACTICS / PER A / L'ENSENYANÇA DE LA / LLENGUA VALENCIANA / GIRATS A L'ESTIL DE MARTORELL / I / ORTOGRAFIA I MORFOLOGIA / PER LO / R. P. LLUIS FULLANA MIRA / O. F. M.*, Valencia, Renovación Tipográfica, 1926.

Tant per la dedicatòria, com per l'introducció del llibre, que transcriurem a continuació, es pot entendre que est és el treball presentat pel pare Fullana als Jocs Florals de 1924 i que fou premiat i publicat. Pareix que lo publicat s'ajusta a l'observació del cartell que hem subratllat adés.

Se tracta d'un llibre de 12 x 18 cms., de 193 pàgines, ordenat en cinquanta lliçons seguint el sistema demanat pel patrocinador del tema. Encara que només se publicà la primera part de lo que deu ser el treball complet.

⁶⁴ LA ACCION ANTONIANA, Valencia, setembre 1925, p. 249.

L'autor, com vorem, confia en que *"no tardará en completarse, en sa segona part, si Deu vos allarga la vida, com així ho desigem tots..."* No coneixem la segona part esperada. Deu no li allargaria massa la vida a En Gaeta Huguet, puix que va faltar el mateix any 1926.

8.2. CONTINGUT

Pense que el contingut del tema queda prou expressat en la dedicatòria i en l'introducció del pare Fullana al seu llibre *Temes practics*, que diuen açò:

"Al patrici En Gaetá Huguet

Permitiu que, atra vòlta⁶⁵, vos dedique dos paraules d'agraïment al posar fi a l'impressió d'este Treball, encaminat tot ell, a favorir y facilitar l'ensenyança de nòstra Llengua Valenciana; puix sou vos l'inspirador d'ell i sou protector, baix tots els seus esguards; podentse i deventse dir que per vos i rònegament per vòstra grandea de sentiments i per vòstre sempre viu i jamai esmortit entusiasme a favor d'esta llengua, tantes voltes engrandida i santificada per aquell estòl d'insignes valencians que ompliren d'honor i glòria la seua patria, ixen huí a llum estos Temes pràctics, per a que s'en puguen aprofitar tots els que senten encara bullir en lo seu pit l'amor per l'Història, per les costums i per la passada grandea del seu antic Realme.

Es veritat que lo present Treball resta incomplet; puix sòls comprén una primera part de lo que deu ser; mes, servirà d'estimul als cultivadors d'esta llengua, i creem fèrmament que no tardará en completarse, en sa segona part, si Deu vos allarga la vida, com Així ho desigem tots els que s'acostem i vivim al vòstre entorn, atraguts pel caliu que llança continuament vòstre gran entusiasme, vòstre despreniment i vòstra generositat en acullir amorosament tota mampresa que vaja encaminada al conréu i enaltimant d'esta llengua.

Accepteu, per lo tant, este Treball, fet a ratos perduts i robant temps a moltes atres ocupacínons i quefers. No vos fixeu en lo seu mèrit, perque ne te molt pòc; mes si que vullguera que tingueru en conte l'afècte i el gust en que yo faç estos estudis; primer per lo desig, sempre ardent, de que's propague i vulgarise lo coneiximent d'esta nòstra amada Llengua, i després, per compláurevos, contibuint, d'esta manera, al compliment de les vòstres nobles aspiracínons.

P. Lluís Fullana Mira, O.F.M.- Sant Llorenç de Valencia, 25 de setembre de 1926"

"DOS PARAULES

Com se vullga que l'estudi de les llengües vives deu ser eminentment pràctic i, per lo mateix, no deu circumscriures a l'ensenyança de regles purament

⁶⁵ A En Gaetá Huguet havia dedicat tambe el pare Fullana son *Compèndi de la Gramática valenciana*, Valencia, 1921.

gramaticals, quant més pràctica siga ésta, més profitosa resultarà als que vullguen dependre un idioma. D'aon devem deduir lògicament que l'ensenyança metòdica, per mig d'eixercicis variats i abundants que compreguen tots els esguards de la llengua, deu ser la preferida entre totes les demés ensenyances.

Pròva evident de les ventages d'esta classe d'ensenyança, son els resultats pràctics dels *Métodos* de Ollendorf, Robertson, Delaborde, Ahn, Cortina i atres molts, adoptats en tots els centres d'ensenyança de Llengües.

Per este motiu, lo benemèrit patrici i entusiasta valencianiste, en Gaetà Huguet, coneixedor de tota mena de progrés modern en l'ensenyança, ha proposat, en gran acèrt, el Tema que nos ocupa per al Certamen dels Jòchs Florals que cascún any celebra la *Societat de Lo Rat Penat* de Valencia.

Per mig d'este Tema, desenrollat segóns el propositant, pòt ferse un estudi acabat de l'evolució de la nòstra llengua dende'l sigle XV, i prenint com principi, base i fonament l'estil de Martorell, en son *Tirant lo Blanch*, fins al dia de huí; posant de relleu lo llenguatge antic, pero del bòn temps de Martorell, Ausias March, Jaume Roig i de gran estona d'escriptors del sigle XV, comparat en lo llenguatge actual, ya evolucionat, per la vòlta de cinc sigles i pel contage d'atres llengües.

I encara que se donen a conèixer molts arcaïsmes, en cascuna de les lliçons propòstes, i a no pòcs parega treball inútil, no ho cregau així; perque deu tindres en conte que, de totes les paraules i frases que apareixen com verdaders arcaïsmes, en hi han molts que en realitat no ho son.

En veritat: totes aquelles paraules que huí no están en us corrent i foren substituïdes per atres menys pròpies, i sobre tot, per atres castellanés o castellanisades, deuem desapareixer, de bell nòu, pòc a pòc: primer, introduintles en lo llenguatge escrit, i procurant, després, que formen part també del llenguatge vivent. Així es com podrà purificar-se la llengua i conservarà la seua riquesa de formes de que gòja lo seu lèxic.

En los vocabularis, en tota intenció, ham repetit algunes paraules, a fi de cridar la atenció sobre elles, per creure que son dignes d'un estudi particular.

Finalment ham elegit, per mig de nòtes, l'etimologia de moltes paraules, així com les principals contraccions, usades en lo sigle XV, com també per a que una vòlta més, puguen vore nòstres llegidors la raó i lo fonament de l'ortografia proposada i la fàcil fixació de la mateixa per a tots els valencians".

8.3. COMENTARIS

A cost d'allargar-nos hem volgut reproduir literalment estos texts del pare Fullana, perque, ademes d'expondre be, com expon, la materia del treball i les seues intencions didactiques, aci tenim tambe una ocasio de llegir un text, mes o menys llarc, del pare Fullana, a on podem familiarisar-nos en la seua manera facil i senzilla, espontanea i natural d'escriure, que seria com parlaria, perque aixina es com parla el seu poble i no en el valencià hibrit, enrevessat i dificil d'entendre, mol-

tes voltes, en el qual, alguns mijos de comunicacio, estan infectant la graciosa, dolça i suau llengua que ensenyava el pare Fullana i que es la nostra Llengua Valenciana.

Este treball ve ben citat en els autors que referixen la bibliografia del pare Fullana.

9. ESTUDI GENEOLÒGIC DELS RUÍZ DE LIHORY

9.1. DESCRIPCIÓ

Tampoc hem trobat este treball del pare Fullana, per lo qual no podem fer la descripció de les seues característiques.

9.2. CONTINGUT

El títol el trobem en el Cartell dels Jocs Florals de 1924, en el número XVII dels premis extraordinaris, en l'encapçalament *Premi "Baró de Alcahalí"*. Com se sap, el Baro d'Alcahalí llavors era en Josep Ruíz de Lihory. Es de supondre que es tractaria de la geneologia del gentilici d'esta família.

Coneixem l'estreta relació entre el pare Fullana i el Baro d'Alcahalí, i la mutua amistat que els unia. Per lo qual, no es res estrany que el pare Fullana optara ad este premi, per a complaure al seu amic. Cosa prou habitual en ell.

Hi ha en l'archiu de Lo Rat Penat un rebut, de puny i lletra del pare Fullana, que diu:

"He rebut del Senyor President de Lo Rat-Penat, en Francés Almarche, lo Ms. intitulat *Estudio genealógico de la familia Ruiz de Lihori*, que lo Consistori dels Jòchs Florals del any passat ens va premiar, a fi de procedir a la seua publicació, demprés d'haverlo completat.

Valencia 20 febrer 1925.

P. Lluís Fullana".

Aixina mateix el M. I. Rev. En Jogim Mestre Palacios, canonge de la S. I. Catedral Metropolitana de Valencia i natural del poble d'Alcalalí, en la provincia d'Alacant, en el seu llibre "ALCALALI"⁶⁶, en l'apartat *Bibliografía selecta*, publica la següent nota: *FULLANA MIRA, LUIS, O.F.M., Estudio genealógico de los Ruiz de Lihori, inédito, premio "Barón de Alcalalí" en los juegos florales de Lo Rat Penat, bajo el lema "Nobleza obliga", Valencia, 1924.*

9.3. COMENTARIS

El primer comentari que se nos ocorre es que el pare Fullana afirma que el Consistori dels Jocs Florals de 1924 li va premiar este treball. I que el retira de Lo Rat Penat "a fi de procedir a la seua publicació demprés d'haverlo completat".

Un segon comentari es que el pare Fullana posa el titol d'este treball en castella, modificant-lo en part: *Estudio genealogico de la familia Ruiz de Lihori*.

En Joaquim Mestre tambe tradueix el titol al castella, pero prenent-lo de l'original; nos dona el lema en el qual va optar el pare Fullana: *Nobleza obliga*, i diu que resta "*Inédito*".

No hem vist este treball entre la bibliografia citada del pare Fullana.

Pare Lluís Fullana. Autor: I. Pinazo.

FINAL

No podem posar el punt i final, sense agrair als organitzadors d'estos Jocs Florals l'ocasió que nos han donat per a posar de relleu la vinculació tan forta que va tindre el pare Fullana en Lo Rat Penat i la valoració que Lo Rat Penat va fer dels treballs del pare Fullana.

Crec que ha vingut bé per a aclarir algunes dades referents als anys en que es varen premiar estos estudis del pare Fullana, que venien mal citats, per la costum de copiar-se uns autors als altres.

Al tractar-se de nou treballs diferents, sobre temes de filologia valenciana i sobre història de l'antic Regne de València, i escrits en Llengua Valenciana i en Llengua Catalana, les dos llengües oficials en la Comunitat Valenciana, nos donen una visió prou ampla i completa de la personalitat del pare Lluís Fullana Mira, l'home d'estudi que va viure i va lluitar per la seua amada terra valenciana i, sobre tot, per la seua benlloguda Llengua Valenciana.

Des de la nostra modestia, oferim este treball com un petit homenatge al pare Lluís Fullana Mira, en el cinquanta aniversari de la seua mort, perquè va saber encarnar i viure el lema dels Jocs Florals:

FE, PATRIA I AMOR

INDEX

PROLEC.....	5
PROEMI.....	11
PRIMERA PART	15
1. LO RAT PENAT I ELS JOCS FLORALS	17
2. EL PARE FULLANA	22
3. EL PARE FULLANA I ELS JOCS FLORALS.....	27
3.1. RELACIO DEL PARE FULLANA EN LO RAT PENAT .	27
3.2. CERTAMENS EN ELS QUALS VA OBTINDRE PREMI EL PARE FULLANA.....	32
3.2.1. En l'any 1906	32
3.2.2. En l'any 1907	32
3.2.3. En l'any 1908	33
3.2.4. En l'any 1909	33
3.2.5. En l'any 1911	33
3.2.6. En l'any 1912	34
3.2.7. En l'any 1916	34
3.2.8. En l'any 1924	34
3.2.9. Tambe en l'any 1924.....	35
3.3. RELACIO DE PREMIS GUANYATS PEL PARE FULLANA EN ELS JOCS FLORALS DE LA CIUTAT I REGNE DE VALENCIA.....	35
SEGONA PART.....	37
COMENTARIS ALS NOU TREBALLS DEL PARE FULLANA PREMIATS EN ELS JOCS FLORALS.....	39
1. GEOGRAFIA HISTÒRICA DEL REYNE DE VALENCIA	40
1.1. DESCRIPCIO.....	40
1.2. CONTINGUT.....	40
1.2.1. Edat Antiga	41
1.2.2. Edat Mija	44
1.2.3. Edat Moderna	48
1.3. COMENTARIS	50
2. MORFOLOGIA DEL VERB EN LA LLENGUA VALEN CIANA.....	54
2.1. DESCRIPCIO.....	54
2.2. CONTINGUT.....	54
2.3. COMENTARIS	56

3. CARACTERISTIQUES CATALANES EN LO REYNE DE VALENCIA.....	57
3.1. DESCRIPCIO.....	57
3.2. CONTINGUT.....	58
3.3. COMENTARIS	58
4. ESTUDI SOBRE FILOLOGÍA VALENCIANA.....	61
4.1. DESCRIPCIO.....	61
4.2. CONTINGUT.....	61
4.3. COMENTARIS	61
5. ESTUDI BIOGRAFIC Y CRITIC DEL HISTORIADOR PERE ANTONI BEUTER.....	63
5.1. DESCRIPCIO.....	63
5.2. CONTINGUT.....	63
5.3. COMENTARIS	65
6. ESTUDIO CRITICO SOBRE LA ANTIGÜEDAD DE LA CIUDAD DE JATIVA, EN QUE SE PRUEBA SER LA ANTIGUA SETABIS DE LOS IBEROS	66
6.1. DESCRIPCIO.....	66
6.2. CONTINGUT.....	66
6.3. COMENTARIS	67
7. CATALECH BIOGRAFICH DELS VIRREYS DE VALENCIA	68
7.1. DESCRIPCIO.....	68
7.2. CONTINGUT.....	69
7.3. COMENTARIS	70
8. ELECCIO MES PERFECTA DE CINQUANTA TEMES GRAMATICALS ESTIL OLLENDORF, AHN, BENOT, ETC., ESCRITS EN VALENCIÁ VULGAR I GIRATS AL VALENCIÁ CLÁSIC DE "TIRANT LO BLANCH"	71
8.1. DESCRIPCIO.....	71
8.2. CONTINGUT.....	72
8.3. COMENTARIS	73
9. ESTUDI GENEOLÓGIC DELS RUÍZ DE LIHORY	74
9.1. DESCRIPCIO.....	74
9.2. CONTINGUT.....	74
9.3. COMENTARIS	75
F I N A L	77
I N D E X	81

Este llibre, escrit en Llengua Valenciana,
s'acabà d'imprimir en Imprenta Romeu
el dia 19 de març de 2002,
Festivitat de Sant Josep.